

21—27 november

Debatter m. m.

Torsdagen den 21 november

Sid.

Svar på enkla frågor:

av herr Österdahl (fp) ang. sjukpenning vid arbetsvård	5
av herr Eriksson, Karl-Erik, (fp) ang. trafiksäkerhetsåtgärder till förhindrande av älgolyckor	7

Meddelande ang. enkel fråga av herr Svanström (cp) ang. upp- rustning av de militära förlägningslokalerna	9
--	---

Fredagen den 22 november

Meddelande ang. enkel fråga av herr Jansson, Paul, (s) ang. kom- pensation för skador genom nedisning av skog	11
--	----

Onsdagen den 27 november

Svar på interpellation av herr Sörenson (fp) ang. utbildning i psykoterapi	14
Statlig representation	23
Forskningspolitiken	24
Om skydd för arbetstagare mot obefogad uppsägning m. m.	33
Erkännande av privat jorddelning som fastighetsbildning	43
Studiehjälpen till utländsk studerande	47

Interpellationer:

av herr Jacobsson, Gösta, (h) ang. förhållandena på det inter- nationella valutaområdet	50
av herr Lundström (fp) ang. åtgärder för bekämpande av nar- kotika brotten	51

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 27 november	Sid.
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 38, om riksdagens informationsbehov	22
Statsutskottets utlåtande nr 166, ang. redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation	22
Bevillningsutskottets betänkande nr 58, ang. redogörelse från Nordiska rådets sextonde session	22
Första lagutskottets utlåtande nr 46, ang. redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation	22
Andra lagutskottets utlåtande nr 62, ang. redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation	22
Tredje lagutskottets utlåtande nr 65, ang. redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation	22
Jordbruksutskottets utlåtande nr 47, ang. redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation	22
Statsutskottets utlåtande nr 167, ang. riksdagens revisorers berättelse över verkställd granskning av statsverket	22
Bevillningsutskottets betänkande nr 57, ang. riksdagens revisorers berättelse om granskning av statsverket m. m.	24
Andra lagutskottets utlåtande nr 61, ang. riksdagens revisorers berättelse om verkställd granskning av statsverket	24
Jordbruksutskottets utlåtande nr 46, ang. riksdagens revisorers berättelse om verkställd granskning av statsverket, m. m.	24
Statsutskottets utlåtande nr 168, ang. forskningspolitiken	24
— nr 169, ang. samordning av den statliga verksamheten avseende kustområdena	32
— nr 170, om utredningar beträffande vissa åtgärder i syfte att främja exporten	32
— nr 171, ang. utredningar om effektivisering och rationalisering inom statsförvaltningen	32
— nr 172, om pension åt förra byråföreståndaren vid Centralbyrån i Lund för populärvetenskapliga föreläsningar Anna-Brita Pontén	32
— nr 173, om livränta åt f. d. lettiske löjtnanten Edwin Alksnis..	33
— nr 174, ang. supplementärt vederlag till vissa landsfiskaler	33
— nr 175, om effektivare utnyttjande av väganslagen	33
Första lagutskottets utlåtande nr 47, ang. Sveriges tillträde till konventionen den 19 maj 1956 om fraktavtalet vid internationell godsbefordran på väg, m. m.	33
Andra lagutskottets utlåtande nr 67, om skydd för arbetstagare mot obefogad uppsägning m. m.	33

	Sid.
Tredje lagutskottets utlåtande nr 66, ang. erkännande av privat jorddelning som fastighetsbildning (legaliseringslag), m. m. . .	43
Jordbruksutskottets utlåtande nr 41, ang. kronans fiskerätt i Torne älv	47
— nr 42, om utredning angående fiskerinäringens framtid	47
— nr 43, om utredning ang. en konserveringsindustri för fisk på ostkusten	47
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 51, ang. studiehjälpen till utländsk studerande	47
— nr 52, om kollektivt ägande av bostäder i flerfamiljsfastigheter, m. m.	49
— nr 53, ang. ungdomens bostadsfråga samt om inrättande av en ungdomens bostadsrättsorganisation	49
— memorial nr 54, ang. överlämnande till statsutskottet av vissa till allmänna beredningsutskottet remitterade motioner	49
— utlåtande nr 55, ang. statens järnvägars rabatter för studerande	50

Torsdagen den 21 november

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 13 in-
nevarande månad.

Upplästes följande till kammaren in-
komna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed ansöker jag om ledighet från
riksdagsarbetet från och med onsdag-
en den 4 december till och med fredag-
den den 13 december för att bevista
politisk konferens i utlandet.

Stockholm den 20 november 1968

Per Ahlmark

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och godkändes tredje lag-
utskottets förslag till riksdagens skrivel-
se, nr 340, till Konungen i anledning
av Kungl. Maj:ts proposition med för-
slag till lag angående upphävande av
lagen den 20 juni 1924 (nr 384) om åter-
köpsrätt till fast egendom, m. m.

Anmälades och godkändes konstitu-
tionsutskottets förslag till riksdagens
skrivelse, nr 343, till Konungen i anled-
ning av proposition med förslag till lag
angående ändring i lagen om inskränk-
ningar i rätten att utbekomma allmän-
na handlingar (i viss del) jämte följd-
motion.

Herr TALMANNEN yttrade:

Fredagen den 29 november måste
hållas arbetsplenium kl. 10.00 för be-
handling av bevillningsutskottets be-
tänkande angående ändring i förord-
ningen om mervärdeskatt.

Ang. sjukpenning vid arbetsvård

Herr statsrådet och chefen för social-
departementet ASPLING erhöll ordet för
att besvara herr *Österdahls* (fp) fråga
angående sjukpenning vid arbetsvård,
vilken fråga intagits i kammarens pro-
tokoll för den 15 november, och an-
förde:

Herr talman! Herr *Österdahl* har frå-
gat om jag har uppmärksammat ett cir-
kulär från riksförsäkringsverket be-
träffande villkoren för sjukpenning un-
der arbetsvårdstid och om jag är be-
redd att vidta åtgärder för att förhind-
ra att sjukpenning upphör i sådana fall
eller för att bereda ekonomisk kom-
pensation i annan form.

Med anledning av domstolsutslag
från försäkringsdomstolen har riksför-
säkringsverket i februari 1968 utfärdat
ett cirkulär beträffande sjukpenning
vid arbetsvård, vilket i vissa avseend-
en innebär ändring av tidigare praxis
på området.

Riksförsäkringsverket och arbets-
marknadsstyrelsen har därefter gjort
en översyn beträffande de bestämmel-
ser som gäller för ersättning under ar-
betsvård i sådana fall som berörs i frå-
gan. Enligt vad jag inhämtat avser riks-
försäkringsverket och arbetsmarknads-
styrelsen att inom kort lägga fram vis-
sa förslag i ämnet. Dessa förslag kom-
mer att prövas av Kungl. Maj:t i van-
lig ordning.

Herr *ÖSTERDAHL* (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet
Aspling för svaret.

Det har ju hittills varit så att en sjuk-
skriven person som beviljats arbets-
vård exempelvis i form av omskolning
till yrke, som är lämpligt för honom,

Ang. sjukpenning vid arbetsvård

har kunnat få behålla sjukpenningen under utbildningstiden. Dessutom har vederbörande erhållit utbildningsbidrag, dvs. ett reducerat utbildningsbidrag som man kallar stimulansbidrag. Detta har tidigare utgått med 275 kronor i månaden om utbildningen äger rum i hemorten. Giftna personer kan få ett högre belopp, upp till ca 600 kronor för en familjeförsörjare som utbildas på annan ort. Beloppets storlek beror i någon mån på vilken dyrtort man utbildas i.

Att ersättningen fått namnet stimulansbidrag tror jag har sin grund i att den utgår utöver sjukpenningen samt är avsedd som en stimulans och ersättning för de kostnader och för de andra aktiviteter, som är förenade med en sådan utbildning, vare sig den erhålles på hemorten eller utom denna.

Det är möjligheten att få behålla sjukpenningen och samtidigt få ett stimulansbidrag under arbetsvård, som har varit ett betydelsefullt komplement för att få i gång den skadade på nytt. Man har kunnat ge honom ett belopp som är större än det han som sjukskriven får i form av sjukpenning.

Om en person haft relativt hygglig inkomst av sitt tidigare arbete, så har enbart sjukpenningen givit honom en bättre ekonomisk ställning än om han hade fått vanligt utbildningsbidrag.

Nu är det tyvärr så — statsrådet nämner det också i sitt svar — att riks-försäkringsverket, sedan några ärenden avgjorts av försäkringsdomstolen, utfärdat nya bestämmelser, som innebär delvis ändrad praxis rörande den sjukpenning som kan utgå under utbildning. Sådan sjukpenning skall kunna utgå endast om arbetsförmågan är nedsatt med minst hälften. Det innebär att sjukpenningen och stimulansbidraget då försvinner och att endast arbetsmarknadsverkets utbildningsbidrag utgår.

Det finns flera exempel på att det har uppstått en svår ekonomisk situation för de skadade som genomgår ut-

bildning, allra helst som vederbörande när utbildningen startades har räknat med att få behålla den högre ersättningen under hela utbildningstiden. Nu har exempelvis personer som har gått två terminer — höstterminen 1967 och vårterminen 1968 — vid början av årets hösttermin fått besked om att de inte får behålla sjukpenningen. De ekonomiska kalkyler som de byggde sitt tidigare beslut på har därmed helt plötsligt kastats omkull. De som nu beviljas arbetsvård och inte får denna sjukpenning får naturligtvis reda på detta i förväg. Därför kan de i någon mån ändra sitt utbildningsmål med hänsyn till de ändrade ekonomiska förhållandena. Sjukkassan skall ju nu innan utbildningen beslutas besvara länsarbetsnämndens fråga om sjukpenning under utbildningstiden kan utgå.

Jag skall läsa upp en bit ur riks-försäkringsverkets cirkulär. Verket säger så här: »Kan sjukpenning utgå, blir frågan, huruvida tiden för utgivande av sjukpenning skall begränsas till viss del av arbetsvårdstiden, beroende av om arbetsvärden kan antagas fortgå längre tid än som kan anses erforderligt för att den försäkrade skall kunna återgå i arbete och förvärva *minst hälften* av den arbetsinkomst han kunnat påräkna i sin tidigare sysselsättning om han varit frisk. Skulle han t. ex. efter en ettårig kontorsutbildning kunna påräkna minst hälften så stor arbetsinkomst som den han hade haft om han varit frisk och fortsatt i sitt gamla yrke, skall sjukpenningstiden begränsas till ett år även i sådant fall, då arbetsvårdstiden är längre (t. ex. treårig ingenjörsutbildning).»

Om nu länsarbetsnämnden vill satsa på en ordentlig yrkesutbildning, som kan neutralisera verkan av ett handikapp, skall en annan myndighet pröva om personen behöver denna utbildning för att komma upp till minst halva inkomsten mot den han hade tidigare. Jag tycker att det är ett bakvänt förfarande, då riks-försäkringsverket sik-

Ang. trafiksäkerhetsåtgärder till förhindrande av älgolyckor

tar till att den sjuke eller handikappade skall uppnå endast hälften av vad han tidigare tjänade. Detta kommer givetvis att påverka valet av yrke och därmed beslutet om utbildning. Indirekt kommer sjukkassan således att påverka den handikappades och länsarbetsnämndens beslut om utbildningens inriktning. Det måste väl vara fel att ha en ambition, som inte sträcker sig längre än till hälften av vad den handikappade tidigare tjänade.

Det är mot denna bakgrund som jag har ställt min fråga. Jag kan nämna att under fjolåret över 16 000 handikappade genomgick yrkesutbildning, och mellan 4 000 och 5 000 blev föremål för arbetsprövning eller arbetsträning. Det finns därför anledning att tro att ett ganska stort antal personer beröres av dessa inskränkande bestämmelser.

Ja, herr talman, jag ställde denna fråga för att få ett, som jag hoppades, positivt besked. Jag vet nu att åtgärder planeras, men jag har också kännedom om att det tidigare har uppstått vissa hinder, som kan föranleda en försening av handläggningen. Jag skulle därför vara väldigt tacksam om statsrådet vill ta sig an denna fråga med särskild prioritet så att problemet blir löst. Så angeläget anser jag det nämligen vara för dessa handikappade.

Jag tackar än en gång statsrådet för svaret.

Herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Det kanske inte finns särskilt mycket att tillägga efter den redogörelse herr Österdahl lämnat.

Jag vill dock betona att de konsekvenser som herr Österdahl har pekat på har uppmärksammats av riksförsäkringsverket och av arbetsmarknadsstyrelsen, och de båda verken har på eget initiativ nu börjat med en översyn av bestämmelserna. Som jag har framhållit i svaret, kommer man inom kort — jag betonar det — att lägga fram vissa förslag.

Det är det besked jag kan ge herr Österdahl för dagen. När förslaget kommer in till departementet, skall det självfallet inte fördröjas där, utan det kommer att prövas i vanlig ordning.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. trafiksäkerhetsåtgärder till förhindrande av älgolyckor

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **LUNDKVIST** erhöll ordet för att besvara herr *Karl-Erik Erikssons* (fp) fråga angående trafiksäkerhetsåtgärder till förhindrande av älgolyckor, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 12 november, och yttrade:

Herr talman! Herr Eriksson har frågat mig, om jag överväger att vidta några trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder — i form av uppsättande av flera viltspelar eller dylikt — med anledning av den senaste tidens många älgolyckor på våra vägar.

Sedan år 1963 pågår inom vägverket en relativt omfattande försöksverksamhet med viltspelar. Totalt har ca 80 000 sådana speglar anskaffats under femårsperioden 1963—1968, och de har uppsatts på vägsträckor med en sammanlagd längd av ca 230 km. Erfarenheterna av försöksverksamheten har varit goda, och med ledning av resultaten avser man att utarbeta närmare anvisningar för viltspelarnas användning.

Försöksvis har under de senaste åren även andra åtgärder vidtagits för att reducera antalet viltolyckor. Sålunda har varningsmärken uppsatts och viltstängsel anordnats. Som exempel kan nämnas att man inom kort kommer att ha försett ca sju km av motorvägsträcka genom Kolmården med speciella s. k. elstängsel. Vidare har bl. a. i Örebro län försök gjorts med röjning av skog och undervegetation utmed vägar, som ligger i anslutning till kända viltstråk.

Ang. trafiksäkerhetsåtgärder till förhindrande av älgolyckor

Vägverket har sålunda i samarbete med bl. a. statens trafiksäkerhetsverk vidtagit olika åtgärder för att minska antalet viltolyckor. Verket kommer också att vidta de ytterligare åtgärder, som kan visa sig erforderliga, och därvid givetvis dra lärdom av den försöksverksamhet som bedrivits.

Herr **ERIKSSON, KARL-ERIK**, (fp):

Herr talman! Min fråga var framför allt aktualiserad av den senaste tidens många älgolyckor. I västra delen av mellersta Sverige har vi fått ett tidigt snöfall. Vi har också fått mycket stark skare, och det har inneburit att djuren i mycket stor utsträckning gått ut på plogade vägar och på järnvägar och på så sätt blivit en verkligt stor trafikfara. Ett typiskt exempel är att inom loppet av några dagar har på ett mycket begränsat område i östra Värmland ett trettiotal älgar dödats i samband med mer eller mindre svåra trafikolyckor. Trafikfaran har bedömts så allvarlig, att markägare själva plogat upp vägar i terrängen för att försöka leda bort djuren från de farliga trafikstråken.

Även om de senaste dagarnas förhållanden varit exceptionella, så vet vi att många djurolyckor inträffar på våra vägar också under normala förhållanden. Någon tillförlitlig statistik finns inte att tillgå, men med hjälp av de beräkningar som försäkringsbolagen använder kommer man fram till att det rör sig om 10 000—12 000 djurolyckor per år, varav en stor del s. k. älgkrockar.

I en intressant uppsats av byrådirektör Nellborn i statens vägverk framhålles också, att djurolyckornas andel av antalet trafikolyckor kraftigt ökat. Under tiden 1958 till 1964 ökade det totala antalet olyckor på våra vägar med cirka 11 procent, under det att på samma tid djurolyckorna mer än fördubblades.

Jag vill tacka statsrådet Lundkvist för svaret och för de redovisningar som lämnas däri. Jag vill understryka

att det enligt min uppfattning är verkligt angeläget att de myndigheter som har hand om vår trafiksäkerhet gör vad som göras kan för att hålla denna form av olyckor — och denna form av vad jag vill kalla irritationsmoment — i trafiken på våra vägar under kontroll.

Statsrådet säger i svaret, att erfarenheten av försöksverksamheten med viltspelar har varit mycket god. Jag vill stryka under det. Det gör också byrådirektör Nellborn. Han pekar på att mörkerolyckorna nedbringades med 60 procent tack vare viltspeglar, och på sju av de femton första försökssträckorna, där viltspeglar funnits uppsatta, hände inte en enda olycka trots att det där var fråga om farliga viltstråk.

I svaret säger statsrådet avslutningsvis, att verket kommer att »vidta de ytterligare åtgärder, som kan visa sig erforderliga, och därvid givetvis dra lärdom av den försöksverksamhet som bedrivits».

Jag skulle vilja fråga: Får man tolka detta svar så att försöksverksamheten nu är tillräcklig för en ökad satsning på viltspeglar? Och får man då, herr Lundkvist, räkna med att de senaste dagarnas aktuella områden, bl. a. i Värmland, kommer i fråga? Jag vill framhålla för statsrådet, att där har det sannerligen varit ganska sparsamt med dessa skyddsåtgärder hittills.

Herr statsrådet **LUNDKVIST**:

Herr talman! Jag kan bara säga, att i samband med att försöksverksamheten fortsätter och i samband med att man så att säga utvärderar resultaten av försöksverksamheten så fortsätter också uppsättning av viltspeglar i nya områden. Jag kan däremot inte ge omedelbart besked om i vilken mån vägverket nu inriktat sig på Värmland. Men det är glädjande att kunna konstatera att just viltspegeln spelar denna roll. Självfallet skall de positiva resultat, som man uppnått, leda till åtgärder i form av försök att möta just denna

olyckstyp med viltspeglar i den omfattning som kan vara önskvärd.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Svanström* (cp) till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet: »An-

Meddelande ang. enkel fråga
ser Herr Statsrådet det vara möjligt och önskvärdt att nu påskynda upprustningen av de militära förläggningslokalerna med hänsyn bl. a. till arbetsmarknadsläget?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.17.

In fidem

Leif Ekberg

/Solveig Gemert

Fredagen den 22 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 14 in-
nevarande månad.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr
38, i anledning av motioner om riksdagens informationsbehov;

statsutskottets utlåtanden:

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till statsutskottet, jämte motioner;

nr 167, i anledning av riksdagens år 1967 församlade revisorers berättelse över verkställd granskning av statsverket, i vad berättelsen hänvisats till statsutskottet, jämte motioner;

nr 168, i anledning av motioner angående forskningspolitiken;

nr 169, i anledning av motion angående samordning av den statliga verksamheten avseende kustområdena;

nr 170, i anledning av motioner om utredningar beträffande vissa åtgärder i syfte att främja exporten;

nr 171, i anledning av motioner angående utredningar om effektivisering och rationalisering inom statsförvaltningen;

nr 172, i anledning av motioner om pension åt förra byråföreståndaren vid Centralbyrån i Lund för populärvetenskapliga föreläsningar Anna-Brita Pontén;

nr 173, i anledning av motion om livränta åt f. d. lettiske löjtnanten Edwin Alksnis;

nr 174, i anledning av motion angående supplementärt vederlag till vissa landsfiskaler; samt

nr 175, i anledning av motioner om effektivare utnyttjande av väganlagen;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 57, med anledning av riksdagens år 1967 församlade revisorers berättelse angående granskning av statsverket m. m., såvitt berättelsen hänvisats till bevillningsutskottet; samt

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med redogörelse från Nordiska rådets sextonde session, såvitt skrivelsen hänvisats till bevillningsutskottet;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till lagutskott och tilldelats första lagutskottet; samt

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med anledning av Sveriges tillträde till konventionen den 19 maj 1956 om fraktavtalet vid internationell godsbefordran på väg, m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 61, i anledning av § 5 i riksdagens år 1967 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet; samt

nr 67, i anledning av motioner om skydd för arbetstagare mot obefogad uppsägning m. m.;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om erkännande av privat jorddelning som fastighetsbildning (legaliseringslag), m. m. jämte motioner i ämnet;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av motioner angående kronans fiskerätt i Torne älv;

nr 42, i anledning av motioner om utredning angående fiskerinäringens framtid;

nr 43, i anledning av motioner om utredning angående en konserveringsindustri för fisk på ostkusten;

nr 46, i anledning av riksdagens år 1967 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, m. m., såvitt berättelsen hänvisats till jordbruksutskottet; samt

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till jordbruksutskottet, jämte motion; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 51, i anledning av motioner angående studiehjälpen till utländsk studerande;

nr 52, i anledning av motion om kollektivt ägande av bostäder i flerfamiljsfastigheter, m. m.;

nr 53, i anledning av särskilda motioner angående ungdomens bostadsfrå-

Meddelande ang. enkel fråga

ga samt motioner om inrättande av en ungdomens bostadsrättsorganisation;

nr 54, angående överlämnande till statsutskottet av vissa till allmänna beredningsutskottet remitterade motioner; samt

nr 55, i anledning av motioner angående statens järnvägars rabatter för studerande.

Anmäldes och bordlades en av herr *Werner* avlämnad motion, nr 1027, i anledning av styrelsens för riksdagens förvaltningskontor framställning angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga den 21 november framställdes av herr *Jansson, Paul*, (s) till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet: »Har Statsrådet uppmärksammat de stora skador å skog som uppstått genom nedisning i skogsområdena i Tiveden, företrädesvis i norra Skaraborg och delar av Närke, där man beräknar att ca 700 000 kubikmeter produktiv skog skadats? Vilka olika möjligheter föreligger för skogsägare att erhålla kompensation för uppkomna skador av denna art?»

Kammarens sammanträde avslutades kl. 14.06.

In fidem

Leif Ekberg

/Solveig Gemert

Tisdagen den 26 november

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 15 innevarande månad.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 344, till Konungen i anledning av motioner angående skogsvårdslån.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 345, i anledning av motioner om rätt för borgerlig primärkommun och landstingskommun att bevilja anslag till politiskt parti för viss informationsverksamhet; samt

nr 346, i anledning av motion angående landstingskommuns upptagande av statliga lån.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 347, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. jämte motioner; ävensom

nr 348, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till godkännande av tilläggsprotokoll mellan Sverige samt Storbritannien och Nordirland rörande ändring i det i London den 28 juli 1960 undertecknade avtalet för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter, i dess ändrade lydelse enligt det protokoll som undertecknats i London den 25 mars 1966.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet motionen nr 1027.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 38, statsutskottets utlåtanden nr 166—175, bevillningsutskottets betänkanden nr 57 och 58, första lagutskottets utlåtanden nr 46 och 47, andra lagutskottets utlåtanden nr 61, 62 och 67, tredje lagutskottets utlåtanden nr 65 och 66, jordbruksutskottets utlåtanden nr 41—43, 46 och 47 ävensom allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 51—53, memorial nr 54 samt utlåtande nr 55.

På framställning av herr talmannen beslöts att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde bevillningsutskottets betänkande nr 58, första lagutskottets utlåtande nr 46, andra lagutskottets utlåtande nr 62, tredje lagutskottets utlåtande nr 65, jordbruksutskottets utlåtande nr 47, statsutskottets utlåtande nr 167, bevillningsutskottets betänkande nr 57, andra lagutskottets utlåtande nr 61 och jordbruksutskottets utlåtande nr 46 i nu angiven ordning skulle uppföras näst efter statsutskottets utlåtande nr 166.

Anmälades och bordlades följande motioner:

nr 1028, av herr *Lundberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 154, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 1029, av herr *Lundberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 161, med förslag till lag om förskott vid upplåtelse av bostadsrätt, m. m.;

nr 1030, av herr *Hernelius* och herr *Jacobsson, Gösta*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 165, angående bestridande av kostnader för ett nyinrättat statsdepartement, m. m.;

nr 1031, av herrar *Lundström* och *Stefanson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 165, angående bestridande av kostnader för ett nyinrättat statsdepartement, m. m.;

nr 1032, av herrar *Alexanderson* och *Ernulf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 166, angående domartjänster vid vissa underrätter;

nr 1033, av herrar *Lundström* och *Stefanson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 169, angående godkännande av ett konsortialavtal mellan staten och ASEA om samarbete på atomkraftområdet, m. m.;

nr 1034, av herr *Lundberg m. fl.*, i anledning av styrelsens för riksdagens förvaltningskontor framställning angående ändring i stadgan den 21 februari

1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande;

nr 1035, av herr *Olsson, Johan*, och herr *Nilsson, Ferdinand*, i anledning av styrelsens för riksdagens förvaltningskontor framställning angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande; samt

nr 1036, av herr *Åkerlund* och herr *Ohlsson, Ebbe*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 158, med förslag till lag om ändring i utlänningslagen den 30 april 1954 (nr 193), m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.04.

In fidem
Leif Ekberg

/Solveig Gemert

Onsdagen den 27 november

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 19 in-
nevarande månad.

Ang. utbildning i psykoterapi

Herr statsrådet **MOBERG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr **Sörensons** (fp) interpellation angående utbildning i psykoterapi, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Sörenson har frågat chefen för utbildningsdepartementet vilka planer som föreligger inom utbildningsdepartementet för stärkande av utbildningen i psykoterapi för olika utbildningskategorier. Enligt fastställt ärendefördelning ankommer det på mig att besvara interpellationen.

Riksorganisationen för mental hälsa har i en skrivelse till chefen för utbildningsdepartementet hemställt att en utredning skall tillsättas med uppgift att utforma förslag angående dels utbildning i psykoterapi för läkare, psykologer och socionomer, dels utbildning av biträdande psykoterapeuter.

Ärendet remissbehandlas f. n. Flertalet berörda myndigheter och organisationer har ännu inte avgett yttrande. Jag är därför inte beredd att nu uttala mig i frågan.

Herr **SÖRENSON** (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Moberg för att han har velat ägna uppmärksamhet åt den interpellation som jag fick kammarens tillstånd att framställa. Svaret på min fråga är alltså att ingenting för närvarande kan sägas i ärendet. Något sakligt innehåll i det aktuella problemet finns inte att anföra

och då heller inte att diskutera. Jag vill emellertid göra några kommentarer.

Av interpellationssvaret framgår att utbildningsdepartementet har mottagit en skrivelse från Riksorganisationen för mental hälsa, och denna skrivelse har man nu sänt ut på remiss till diverse organisationer och myndigheter.

Jag vill gärna säga att jag gläder mig över att RMH har rönt en sådan uppmärksamhet. Det är en ny organisation. Den arbetar med stora svårigheter. Den söker finna sin väg. Men jag tror det är en organisation, genom vilken vi hör röster ur folkets djup som vi annars inte får höra, och jag tror det är röster som har en väldig tyngd i en fråga av utomordentlig angelägenhetsgrad för oss här i riksdagen.

Jag uppskattar alltså att utbildningsdepartementet har tagit RMH:s skrivelse på så stort allvar som framgår av interpellationssvaret. Jag tolkar departementets handling att sända ut detta förslag på remiss såsom ett starkt intresse för ärendet, och jag tolkar departementets agerande så, att man finner att det framlagda förslaget har sådan tyngd och sådan betydelse att det verkligen är värt noggrann uppmärksamhet. Annars skulle man väl inte ha remitterat förslaget till olika myndigheter.

Det skulle ha varit av intresse om statsrådet nu haft möjlighet att säga kammaren vilka organ det är man har vänt sig till. Är det de traditionella: medicinalstyrelsen, universitetskanslersämbetet, Psykologiska föreningen, Psykiatriska föreningen?

Vi upplever för närvarande en synnerligen intensiv situation beträffande psykoterapiutbildningen. Intresset för psykoterapi hos vårt folk är i starkt växande. Det uppstår smärre organ som söker tolka den eller den psykoterapeu-

tiska skolan. Personligen tror jag att det i detta läge, då staten söker finna en väg för att ta ansvar för utbildningen i detta avseende, är angeläget att man hör sig för med små och stora organ om hur man ser på denna sak så att man får en rimlig consensus om hur utbildningen av psykoterapeuter skall komma till stånd. Jag vore tacksam om statsrådet Moberg hade möjlighet att svara på frågan: Vilka organ har man vänt sig till?

Såvitt jag förstår, är det svar som har lämnats i dag en framgång för det angelägna ärende som jag och andra under fyra riksdagar har arbetat för. Jag erinrar mig att jag gjorde ett första famlande försök när jag kom till riksdagen att aktualisera frågan om psykoterapi, eftersom jag trodde att det skulle vara av värde med en utredning på detta område. Jag väckte därför vid 1965 års riksdag en motion, nr 257, i frågan, men allmänna beredningsutskottet ansåg att det inte borde ske någon utredning utan anförde att det gällde en fråga om resurser. Jag tror att detta var en något förträngd syn. Det är verkligen nödvändigt att vi får några som sätter sig ner och begrundar hur denna utbildning skall äga rum. Det är här mer än en fråga om resurser. Vi befinner oss nämligen för närvarande i den situationen att någon consensus inte föreligger om hur denna utbildning skall formas eller vad innehållet i psykoterapin skall vara. Men frågan är, som jag sedan kommer tillbaka till, av yttersta vikt. Det behövs därför folk som funderar över hur samhället skall ta sitt ansvar.

Också i år, nämligen i motion nr 2, har jag aktualiserat frågan om utredning av den psykoterapeutiska utbildningen. Jag har gjort detta därför att jag under dessa år har haft så många erfarenheter och kontakter med enskilda och med organisationer och människor som är intresserade av denna sak. Det förslag som jag skisserade i motionen var mycket likt det förslag

Ang. utbildning i psykoterapi

som RMH har lagt fram. Naturligtvis tror man att det här gäller ett plagiat, men så förhåller det sig faktiskt inte. Att jag står i samma ström som RMH i vårt land i detta avseende är självklart, och därför kom förslagen att bli mycket lika varandra.

Statsutskottet ansåg inte att det fanns någon anledning att ägna min motion större uppmärksamhet, utan anförde att man trodde att Kungl. Maj:t skulle ägna uppmärksamhet åt saken. Detta gör också Kungl. Maj:t, när RMH:s skrivelse nu har tagits på sådant allvar, att den har sänts ut på remiss. Jag väntar mig att resultatet blir att det kommer att framläggas ett förslag som vi senare här i riksdagen får diskutera.

Som motionär gläder det mig att departementet som en följd av en enskild organisations skrivelse börjat ägna aktiv uppmärksamhet åt psykoterapiutbildningens problem. Då en motion av en riksdagsman tydligen icke var tillräcklig anledning att ta upp frågan — utskottet ansåg ju att det inte var någonting att närmare fästa sig vid, eftersom Kungl. Maj:t skulle klara av det hela — gläder det mig att en enskild organisation nu med en framställning i samma anda kunnat väcka Kungl. Maj:t till handling. Det spelar ingen roll varifrån initiativet kommer — det viktiga är, det vill jag starkt betona, herr statsråd, att det verkligen sker någonting.

Jag vill sedan, herr talman, gärna göra ytterligare några kommentarer i denna fråga, ty jag anser att den är av yttersta vikt för vårt folk.

Frågan om vårt folks psykiska hälsa är en förstahandsfråga. För närvarande är verkligen inte allt väl beställt. Den som söker att leva nära moderna människor och som något känner till deras samlevnadsfrågor och deras hälsotillstånd och den som söker att leva nära sådana som vill ta ansvar för trasiga människor, kan inte undgå att få kontakter. Många exempel kan lämnas på den nöd som verkligen är för handen bland människor i dag.

Ang. utbildning i psykoterapi

Jag fick häromdagen från en person som jag inte alls känner ett brev, i vilket det sägs: »Jag har gått omkring på kyrkogårdarna och önskat att det vore jag själv som låg i en av gravarna.» Detta är inte något extremt fall, utan bara ett exempel på en situation som inte är så ovanlig som vi tror.

Jag har av omständigheterna kommit i nära beröring med självmordsproblematiken. Jag vet att människor som försökt att begå självmord men misslyckats ofta säger: »Att jag klarade mig beror inte på dem som vårdat mig — man var snäll och god, men många hade inte tid och förstod inte — utan det var andra faktorer som gjorde att jag kom igenom.» Ett moget demokratiskt samhälle, vilket vårt väl ändå är, bör ta sitt ansvar i detta avseende. Då uppstår frågan om hur vi skall göra med psykoterapin.

Frågan om den psykiska folkhälsan är enligt min övertygelse — jag har sagt det tidigare i kammaren, och jag vill upprepa det — en mycket bred politisk fråga. Jag är fullständigt klar över, herr statsråd, att frågan om psykoterapin bara är en delfråga i ett väldigt komplex. Jag har inga illusioner och hyser ingen sentimentalitet. Jag tror inte alls att psykoterapin ensam kan klara hela den här saken, men frågan om psykisk sjukdom och hälsa är lika viktig som vilken ekonomisk fråga som helst, det vill jag slå fast. Och i det här sammanhanget har psykoterapin sin del av det ansvar som människorna i samhället har för varandra.

Psykoterapin är en ung vetenskap, och naturligtvis råder ganska stor osäkerhet om hur den skall utformas. Det är oss väl bekant att här finns två skolor. Den ena är den somatiskt orienterade, som säger att det är fråga om störningar i människokroppens fysiska organ och att hjälpen måste ges från den utgångspunkten. Den andra är den mera psykodynamiskt orienterade skolan, som säger att en människas kropp kan vara hur frisk som helst men att olyckliga

omständigheter — felaktigt samliv människor emellan, felaktig uppfostran och mycket annat — kan leda till en stark inre spänning. Därigenom skapas för en människa en sådan situation att hon inte orkar klara livet. Det kan vara värt att än en gång påminna om att det är flera människor i vårt land som begår självmord än som dör i trafikolyckor. Ändå är självmordsproblematiken bara en liten del av hela det psykiska problemkomplexet.

Min övertygelse är — och den har jag givit uttryck för tidigare — att vi behöver ett institut för den psykiska folkhälsan, ett institut som får ägna sig på bred front åt frågan om den psykiska hälsan och åt frågan om hur människor skall kunna vara friska i stället för att bli psykiskt sjuka.

Hur går trenden för närvarande? Jo, den psykoterapeutiska behandlingsmetoden tycks vinna ökat intresse hos de människovärdande myndigheterna och också hos läkarna. Konferensen i Katrineholm, som jag hänvisade till i min interpellation, var ju ett tecken på detta. Ingen tror att psykoterapin löser några avgörande folkhälsoproblem, men den är en av de bästa metoder vi för närvarande känner när det gäller att hjälpa människor som har blivit psykiskt skadade och fallit vid sidan av vägen.

Vi lever i ljudens, bullrets och jäkets tid, och vi kommer, säger oss de som kan saken, att i ökande grad göra så i framtiden. Det betyder att hos människor — hos direktörer, statsråd, statssekreterare, vanliga jobbare och hos oss allesammans — kommer troligen den inre spänningen att öka. Få människor i våra dagar har tid till och vill lyssna till vad som bor hos en annan människa. Vi kräver effektivitet. De människor som inte duger i effektivitetssamhället hamnar vid sidan av vägen och får klara sig bäst de kan, eller också får vi hjälpa dem så gott vi kan. Psykoterapeuten är en människa som lyssnar. Han gör mycket mer,

men han lyssnar, och jag vet att många plågade och livshämmade människor får hjälp genom att det finns personer i vårt samhälle som är beredda att lyssna och förstå och leva sig in i deras situation. Därför anser jag det vara en smärtsam sak att vi inte har ställt till förfogande efter våra resurser människor som kan träda in i en spänningsfylld situation och verkligen bli till hjälp. Vi har samma ansvar för de psykiska problemen hos vårt folk som för andra tunga politiska frågor. Det är min personliga övertygelse — jag har sagt detta förut i kammaren men vill upprepa det — att vi under 1970-talet kommer att få ägna oss åt de psykiska frågorna i lika stor utsträckning som åt skatter, rationalisering och andra ekonomiska problem.

Nu skall vi börja lägga grunden till en effektiv samhällelig insats för att hjälpa de människor som inte klarar sig i detta avseende. Hur skall utbildningen ordnas? Jag har ingen anledning att gå in på RMH:s framställning och min motions förslag. Jag är glad över den uppmärksamhet som departementet ägnar förslaget och att det har sänts ut på remiss. Jag förväntar som en följd av detta att handling skall ske, att en proposition kommer och att vi i riksdagen under vårsessionen eller någon gång under nästa år får möjlighet att på allvar diskutera situationen.

Det kan vara värt att observera vad en av de människor som verkligen har ägnat sig åt denna fråga har att säga, nämligen docent Bengt Börjeson i Skå Edeby. Han anför: »Utgångsläget är ju detta: för närvarande är möjligheterna för individer i krissituationer ofta praktiskt taget obefintliga då det gäller att erhålla en kvalificerad terapeutisk hjälpinsats.» Man kan knappast säga att det är rekommenderande för vårt folk, som internationellt i många avseenden beundras mycket, att en av de ledande människorna, en docent, måste säga, att möjligheterna för närvarande är »praktiskt taget obefintliga».

Ang. utbildning i psykoterapi

Jag har inget behov av att kritisera det som inte har gjorts. Vi befinner oss i en utvecklingsfas som är sådan att vi för tio år sedan inte kunde räkna med att vi hade kunnat klara denna sak. Men nu är tiden inne för vårt samhälle att verkligen ta sitt ansvar och handla.

Statsrådet säger att han inte är beredd att nu uttala sig i frågan. Det kan jag förstå. Man uttalar sig väl inte under en remisstid. Hans yttrande kan också tolkas så här: Vi har i departementet ännu ingen mening. Vi vill lyssna och lära. Även en sådan tolkning — om den existerar — är respektabel. En positiv faktor att ta vara på är att någonting håller på att hända för närvarande. Jag är glad över att man i utbildningsdepartementet är vaken för detta angelägna ärende och med energi följer frågan, att man inte bara med armarna i kors väntar på vad som händer i vårt folk utan tar ett aktivt ansvar för utvecklingen.

Herr statsråd! Skynda på med behandlingen av denna fråga. Tro mig, människorna i vårt samhälle upplever denna fråga lika angelägen som en massa andra frågor som vi sysslar med i detta hus. Kom snart med ett konkret förslag i ärendet! Vi måste erbjuda den hjälp vi kan åt slitna och olyckliga människor. Samhället står inte till svars med att säga, att vi får vänta och se vart utvecklingen på det psykoterapeutiska området leder. Vi måste arbeta med andra medel. Jag har blivit allt mer övertygad om att vi måste arbeta med de förutsättningar vi har, med de kunskaper vi äger och med de människor det gäller. Vi kan inte säga att det inte går, därför att vi inte har tillräckligt med folk av det eller det slaget. Vi måste sätta i gång och arbeta med de förutsättningar vi har.

En angelägen fråga — den var aktuell för någon vecka sedan när vi talade om sekretesslagen — är ju denna: Vem är psykolog? Hela frågan om legitimering är till ytterlighet invecklad. Jag har kommit till insikten att sam-

Ang. utbildning i psykoterapi

hället måste bestämma vem som är psykolog. Den som utövar psykoterapi måste också legitimeras. Frågan om utbildningen måste tas upp av samhället till ett ansvarigt handlande. Hittills har det ansetts att det är läkare som skall sköta terapin. Är det så säkert? Så tränger idén fram: kanhända en sociolog eller en psykolog? Nu vet statsrådet bättre än jag att det finns många sociologer, som inte alls är skickade för psykoterapeutisk utbildning. De vet ingenting om hur psykoterapin fungerar och hur en människa, som blivit trasig av skäl som jag här antytt, kommer att fungera felaktigt. De är inte rustade, och det finns många läkare som inte alls är rustade för uppgiften. Särskilt yngre läkare, sociologer och psykologer ropar efter en fördjupad människokunskap. De överhoppas av problem som nästan trycker dem till marken, de vill hjälpa; men de är inte rustade och vet inte vart de skall vända sig.

Vad har vi? Ja, vi har S:t Lucasstiftelsen, som jag hyser den största respekt för och som är en privat organisation, hittills troligen den största som på bred front söker att ge någon insikt i psykoterapeutiskt arbete. Vidare har vi Ericastiftelsen, som sedan 1930-talets början på ett briljant sätt har sökt hjälpa människor till insikt då det gäller frågan om barns missanpassning. Dessutom har vi Psykologiska föreningen, den traditionella freudianska djupanalysen och liknande institutioner. Men det finns ingen samlad, kraftfull hjälpinstans.

Och det må tillåtas mig att här anföra en sak: i vårt land verkar några tusen präster och pastorer, och jag är klart medveten om den reservation som för närvarande finns mot denna grupp — man känner sig rädd för att de är konfessionella och tror att de skall försöka »kamma in» människor. Låt mig få säga i denna kammare: man känner inte till vad som hänt också inom denna grupp — en modern pastor eller

präst är ingen auktoritär person som försöker »kamma in» någon människa för sin kyrka, utan tvärtom en person som lyssnar och försöker hjälpa människor att förstå sig själva och hitta sin identitet. Varför utesluter man den gruppen?

Det lilla samfund jag tillhör, Svenska baptistsamfundet, har ingen briljant psykologisk skolning, men det ges mer utbildning i människokunskap på Betel-seminariet ute vid Åkeshov än som ges i utbildningen av präster vid något statligt universitet. Det är ett memento.

Låt oss bruka också denna grupp — vi har inget överflöd av krafter på området. Låt oss ge även den gruppen förtroende, låt oss hjälpa dem alla till en insiktsfull kunskap om den moderna människoproblematiken. På det sättet lockar vi fram *många* människor som kan stå till tjänst. Och det är bättre att vi har flera som gör något än att vi har några toppar som inte alls förmår täcka behovet.

Enligt min mening är det alltså nu hög tid att någonting händer, för människans skull. Jag tror att vi här kan enas från alla olika utgångspunkter: det krävs att alla samhällets ansvariga krafter handlar gemensamt.

Därmed tackar jag statsrådet för svaret, som ju inte innehöll någonting i sak utöver att en remissbehandling för närvarande äger rum. Att jag talat så länge, herr statsråd, beror på att dessa spörsmål engagerar mig så djupt. Jag vill uttrycka förhoppningen att man inte arbetar »med vänster hand» i detta ärende utan att man tar frågan på fullt allvar och, om det behövs, breddar remissinstansernas antal, får en total bild och sedan återkommer till riksdagen med ett förslag, då vi närmare kan få diskutera den praktiska sidan.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Jag fick en konkret fråga och skall svara på den, men först vill jag säga följande.

Vi har en viss utbildning i psykoterapi. Den bedrivs vid alla de olika psykiatriska vårdinstitutionerna i landet. Vanligen är den inte systematiserad utan har karaktären av informell handledning. Dessutom bedrivs systematisk utbildning dels av Svenska psykoanalytiska föreningen, dels av Svenska föreningen för holistisk psykiatri och psykoanalys, dels — som herr Sörenson nämnde — vid Ericastiftelsen och S:t Lucasstiftelsen. Vi är självklart medvetna om hela den problematik som herr Sörenson tar upp, men våra experter har ännu inte klart för sig om och hur man skall gå vidare.

Herr Sörenson återopade en av våra mest kända experter på området, docenten Bengt Börjeson på Skå Edeby, och citerade honom. Jag skall be att få citera vidare ur den artikel som docenten Börjeson skrev. Fortsättningsvis skriver han så här: »Personligen beklagar jag inte att utbildningskomplexet för den psyko terapeutiska yrkesrollen förblivit olöst så länge. Det kan förefalla cyniskt med tanke på dem som drabbas — patienterna. Men då det gäller uppläggningsen av utbildningen för psyko terapeuter är det antagligen sant att påstå att vi står inför frågor som vi mycket sent börjat kunna angripa på ett vettigt sätt: ännu är tiden knappast mogen för en fastläsning av de terapeutiska rollerna.» Docenten Börjeson menar med andra ord att vi i dag inte med säkerhet vet om vi skall satsa på en utbildning och i så fall på vilka vi skall satsa: om vi skall satsa på läkare, på psykologer, på socionomer eller på andra.

Därför är det väsentligt att vi av sakkunskapen får ytterligare besked om vad man på det hållet anser i frågan. Det är av den anledningen vi har begärt — det är alldeles riktigt som herr Sörenson säger att vi tar denna fråga på allvar — att än en gång få en samlad syn från fältet på problemen och hur de bör angripas.

Herr Sörenson frågar vilka som har

Ang. utbildning i psykoterapi

fått skrivelsen på remiss. Jag har inte remisslistan med mig, men till dem som har fått den på remiss hör självfallet skolöverstyrelsen, universitetskanslersämbetet, socialstyrelsen och ett antal föreningar. Jag skall översända remisslistan till herr Sörenson.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Jag förstår mycket väl den föreliggande situationen, och jag delar docenten Börjesons uppfattning att det inte för närvarande är möjligt att fastläsa några yrkesroller. Personligen anser jag att man över huvud taget inte skall fastläsa några yrkesroller. Men jag tror att vi nu inte kan vänta längre.

Är det inte riktigt, herr statsråd, att man för närvarande accepterar olika idéer men felaktigt om vi inte gör någonting för att skapa möjligheter för människor som står i en svår situation att få hjälp? Docenten Börjeson säger att för närvarande praktiskt taget ingen hjälp finns att få.

Herr statsrådet antydde att man ännu inte vet vilken yrkesgrupp vi skall satsa på: läkare, socionomer eller psykologer. Jag skulle vilja säga att vi skall satsa på alla tre grupperna, och jag tror att vi skall satsa på ännu flera. Jag antydde som en grupp präster och pastorer. Jag känner väl till det motstånd som finns i samhället mot den yrkeskategori till vilken jag hör. Jag vill bara säga att vi inte är så farliga som man tror. Jag tror tvärtom att från det hållet skulle kunna ges en mycket god hjälp, om dessa människor gavs möjlighet till vidareutbildning.

Jag skall be att i detta sammanhang få citera några rader från Sydsvenska Dagbladet Snällposten som i en recension av en bok säger på följande sätt: »Dagens själavårdare är en föga auktoritär person. Han lyssnar utan att moralisera. Han försöker hjälpa medmänniskan att själv uttrycka och tolka sin situation. Målet är att medmänniskan

Ang. utbildning i psykoterapi

skall 'finna sig själv', skall 'bygga upp sin identitet'.»

Det finns möjligheter till god psykisk hjälp i vårt samhälle, och nu befinner vi oss i den situationen att vi inser att det inte är *en* kategori som skall bära huvudansvaret. Det är fråga om ett lagarbete, ett samarbete, och då skall samhället begagna sig av de resurser som finns, människor som vill någonting. Det är inte på det sättet att bara därför att man tillhör en viss kategori så duger man till den här uppgiften.

Det finns bra läkare i psykoterapeutiskt avseende, och det finns dåliga. Det finns urusla präster, som inte alls vet hur man skall behandla människor, och det finns briljanta sådana. Vi måste fånga upp de människor som har förutsättningar och vilja att i samarbete med olika grupper söka sig fram till en effektiv gärning för de behövande människorna.

Jag tror, herr Moberg, att någonting kommer att ske för framtiden. Jag är inte på något sätt negativ utan tacksam för vad jag här har fått besked om. Men jag har velat lägga tyngd vid detta krav: Låt någonting snart hända!

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i denna debatt, men när jag hörde herr Sörenson ansåg jag mig som läkare i alla fall böra säga några ord. Jag kan instämma i mycket av vad statsrådet här har sagt.

Alla vet vi att själ och kropp hör ihop. Det finns ju många fler psykosomatiska sjukdomar än vi tidigare hade anat. Detta är allmänt bekant. Lika klart är det i dagens läge att all läkaruppfost-
ran, all läkarverksamhet måste kräva djup förståelse för psykologiska och psykiatriska problem. I detta avseende hoppas jag att det blir en ännu bättre fostran av våra läkare i framtiden än i dag.

Men jag undrar om det verkligen är bra att gå så långt som herr Sörenson

önskar, att skapa ett statligt institut för den psykiska hälsan och ha särskilda psykoterapeuter utan läkarkompetens eller mycket dålig sådan. Problemen är så svåra att jag tycker att vi inte skall förhåsa oss utan verkligen allvarligt fundera, som statsrådet just sade.

Jag tror att linjen måste vara att man i första rummet får särskilda läkare med ännu mer utbildning i psykologi och psykiatri, alltså läkarspecialister, som psykoterapeuter. Att gå den andra vägen, att ge psykologerna en viss rudimentär eller dålig läkarutbildning, tror jag att det bara skulle bli elände av. Problemen har funnits länge i vissa länder, inte minst i USA, och jag tycker att erfarenheterna från psykoterapeuternas verksamhet i USA helt enkelt är förskräckande, åtminstone för oss i vårt land. Det har också blivit en ganska kraftig reaktion mot dessa psykoterapeuters härjningar i Amerika. Jag tycker inte att vi bör sträva efter att få sådana problem här i Sverige.

Vad som är betydelsefullt och väsentligt är den privata aktiviteten på detta område, och den har aldrig någonsin hindrats av samhället. Vi har institutioner som fyller en god uppgift härvidlag, och jag önskar dem all lycka och fortsatt framgång i sin verksamhet. Men innan samhället som sådant griper sig an med problemen får vi nog mycket allvarligt fundera på den djupare innebörden, vart de vägar leder, som man här skulle gå.

Sedan vi fått en integration mellan den psykiska och den fysiska hälsovården, varvid man söker åstadkomma att de psykiatriska klinikerna ingår i våra allmänna sjukvårdsinrättningar, vore det synnerligen olyckligt att åter skapa särskilda institutioner för den psykiska hälsovården vid sidan av den allmänna hälsovården.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Med all respekt för den kunskap en professor har, särskilt en

**Ang. utbildning i psykotera-
pi**

professor i medicin, har jag behov av att säga följande.

Personligen är jag övertygad om att det är felaktigt att tro att därför att en person är läkare duger han till att klara hela människan. Här är ett område som har brutit fram med ganska stor kraft under senare tid, och särskild kunskap måste vara för handen för att man skall kunna behärska det. Jag är övertygad om att det inte går med en särskild yrkesroll, utan att det måste vara fråga om ett samarbete. Jag har blivit mer och mer tveksam inför tanken att verksamheten på detta område skall stå under ledning av läkare. Ett sådant här arbete, t. ex. på en klinik, skall stå under ledning av en människa som kan dessa saker.

I en annan artikel, som har införts i en tidning som jag ofta läser — Dagens Nyheter — skriver Svante Nycander: »Yngre socialarbetare, psykologer och läkare ropar efter kunskaper i psykotera-
pi, de vet att utan fördjupad människokunskap blir det pannkaka av stiltigt tänkta vårdreformer.»

Sådan är situationen. Jag fattar inte att man skall säga: Det skall bara vara läkare som klarar det. Jag tycker att man skall säga: Så som vårt samhälle håller på att utvecklas skall vi fånga upp alla människor som vill göra sig underkunniga om vad saken gäller och skaffa sig något ökad kunskap.

Vi kan inte bara ha topputbildade människor, det är jag fullkomligt på det klara med. Det är inte fråga om att man här skulle ha människor som »härjar» i psykotera-
pi, som herr Edström menar att man gjort i Förenta staterna. Jag undrar om han verkligen vet vad som har hänt i Förenta staterna? Naturligtvis är mycket av negativ art. Men samtidigt är Förenta staterna ett föregångsland när det gäller att hjälpa människor till rätta i psykotera-
peutiskt avseende. Förenta staterna är det enda land i världen som har åtminstone tre suicide prevention centers. Där »härjar» man verkligen inte i psykotera-
pi,

utan man söker att komma olyckliga människor nära och bli dem till hjälp. Jag delar herr Edströms uppfattning helt och fullt i det avseendet att det här inte är fråga om att kvacka, som man med ett negativt värdeladdat ord säger. Det är därför som vi vill att staten skall ta ansvar för en rimlig utbildning i psykotera-
pi, alltså för att inget kvackande skall förekomma. Men vi kan inte avfärda behoven med att säga att det bara är en liten grupp som har en viss utbildning som får utföra en viss gärning. Behoven är så enorma, nöden är så stor, att staten här måste ta ansvar på bred front, så att de som sysslar med människovård blir underkunniga om vad verklig människokunskap är. Bort med kvacksalveriet, var det än finns. Fram för kunnig, insiktsfull och meningsfull hjälp åt människor som befinner sig i nöd.

Jag väntar fortfarande med tillförsikt på förslaget från regeringen.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Människokunskap innebär att man känner väl till såväl människans kropp som själ. Man får varken försumma den ena eller den andra. Vi bör i vårt land sträva efter att all människovård skall lämnas av sådana personer som har blivit utbildade och fått en god människokunskap både på det ena och det andra området. Jag anser att det är nödvändigt med en god läkarutbildning, om man skall ha ordentlig sjukvård, vare sig det gäller den psykiska eller den fysiska hälsan.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Jag tycker att herr Edström anlägger en viss begränsad syn. Han ger fortfarande den somatiska kunskapen om människan prioritet. Jag menar att den uppfattningen inte är giltig i vår tid. Jag har gett uttryck för den åsikten att det arbete som här utförs måste ske som ett lagarbete, team

Ang. utbildning i psykoterapi

work, för att använda den engelska vokabulären. Det är alltså fråga om att en person som kommer till en grupp av människor för att ta ansvar för dem skall ha inte bara den nödvändiga somatiska kunskapen — det är en självklar sak — utan också den nödvändiga kunskapen om människors inre personliga problematik. Det är här frågan om ett samarbete, och jag tror att det är fel att utan vidare föra åt sidan alla som inte är läkare. Låt oss fånga upp också de andra grupperna, ge dem förtroende. Jag är säker på att det då kommer att växa fram i vårt samhälle personer som kan bli till väldigt hjälp för människor i nöd.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades motionen nr 1028 till bevillningsutskottet, motionen nr 1029 till lagutskott, motionerna nr 1030—1033 till statsutskottet, motionerna nr 1034 och 1035 till konstitutionsutskottet samt motionen nr 1036 till lagutskott.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 38, i anledning av motioner om riksdagens informationsbehov, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till statsutskottet, jämte motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse

till riksdagen med redogörelse från Nordiska rådets sextonde session, såvitt skrivelsen hänvisats till bevillningsutskottet, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till lagutskott och tilldelats första lagutskottet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo, punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till jordbruksutskottet, jämte motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 167, i anledning av riksdagens år 1967 församlade revisorers berättelse över verkställd granskning av

statsverket, i vad berättelsen hänvisats till statsutskottet, jämte motioner.

Riksdagens revisorers berättelse hade hänvisats till statsutskottet beträffande §§ 1—4, 6—11, 13—14, 18—28 och 31.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Lades till handlingarna.

Punkterna 4 och 5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6

Lades till handlingarna.

Punkten 7

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8

Lades till handlingarna.

Punkten 9

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10

Ang. statlig representation

Under finansdepartementet, § 23, hade revisorerna gjort vissa uttalanden angående den statliga representationen. Över denna paragraf, som avlämnats den 10 maj 1967, hade statsutskottet avgivit yttrande i sitt utlåtande nr 167 år 1967. Riksdagen hade vid behandling av nämnda utlåtande beslutat i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna av revisorerna uttalad uppfattning, att det vore önskvärt att så långt möjligt enhetliga regler tillskapades för den statliga representationen såväl beträffande den anslagstekniska utformningen som beträffande förutsättningarna för att lighthörande kostnader skulle få bestridas med statsmedel.

I den nu förevarande punkten hade utskottet erinrat om sitt tidigare avgivna yttrande.

Ang. statlig representation

Herr **ESKILSSON** (h):

Herr talman! Det är inte så vanligt att vi här i första kammaren diskuterar en punkt i ett utskottsutlåtande under vilken det varken förekommer någon motion eller reservation och där inte ens utskottet gör någon hemställan. Jag skall dock med herr talmannens medgivande be att få säga några ord under punkten 10 angående den statliga representationen.

Riksdagens revisorer tog upp frågan redan förra året. Den behandlades också för ungefär ett år sedan i ett utlåtande från statsutskottet. Riksdagens revisorer hade undersökt vilka möjligheter de statliga myndigheterna hade att utöva representation i olika sammanhang och kommit till slutsatsen, att många myndigheter fann de nuvarande reglerna mycket stränga och besvärade att tillämpa. Därför hade revisorerna uttalat ett önskemål om enhetliga regler för de statliga myndigheternas representation både i fråga om omfattningen och hur den skulle bestridas med statliga medel.

Statsutskottet uttalade i sitt utlåtande nr 167 år 1967 — dvs. samma nummer på utlåtandet som i år — att det var önskvärt att man fick vidgäde och förenkla möjligheter att av statsmedel bestrida representationskostnader samt föreslog riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge tillkänna sin uppfattning. Denna hemställan bifölls av riksdagen. Såväl riksdagens revisorer som statsutskottet och riksdagen hade alltså en positiv inställning till frågan.

Nå, då kunde väl allting vara ur världen, och det kanske inte funnes någon anledning att på nytt föra saken på tal? Nej, i förrgår fick jag ett nytt exempel på hur de nuvarande bestämmelserna om statlig representation kan verka. Det är ett exempel som jag ansåg borde komma till riksdagens kännedom, så att riksdagen ånyo fick understryka behovet av ändrade regler på detta område.

I morgon inviger länsarbetsnämnden

Ang. forskningspolitiken

i Östergötlands län nya förhyrda lokaler. Till invigningen är representanter för länsmyndigheter och kommuner m. fl. inbjudna. Vid invigningen kommer länsarbetsnämndens ordförande, länets landshövding, att medverka. Dessutom kommer ett föredrag att hållas av generaldirektören och chefen för arbetsmarknadsstyrelsen. Efter själva invigningen kommer Linköpings stad, som vanligt generös i detta avseende, att bjuda deltagarna på middag. Men under själva invigningshögtidligheten och visningen av lokalerna hade länsarbetsnämnden önskat bjuda deltagarna på en kopp kaffe. För detta ändamål hade emellertid länsarbetsnämnden inga medel tillgängliga, utan fick vända sig till landstinget i länet och fråga om det ville stå för värdskapet för representationen. Landstinget hade naturligtvis också en generös inställning och beslöt att bjuda deltagarna i visningen på en kopp kaffe.

Jag tycker att detta kan vara ett exempel på ett system, som är i behov av en ändring. Det är nästan genant när företrädare för en statlig myndighet behöver gå till en kommunal institution och bönfälla att denna skall anslå medel för att statsmyndigheten skall kunna bjuda deltagarna i en invigning av nya lokaler på en kopp kaffe.

Detta är, herr talman, anledningen till att jag ville aktualisera denna fråga på nytt. Jag vill uttala den förhoppningen att skrivelsen till Kungl. Maj:t som riksdagen fattade beslut om för ett år sedan kommer att leda till enklare och mera liberala regler när det gäller de statliga myndigheternas möjligheter att utöva representation.

Efter härmed slutad överläggning lades den nu ifrågavarande punkten till handlingarna.

Punkterna 11—15

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 57, med anledning av riksdagens år 1967 församlade revisorers berättelse angående granskning av statsverket m. m., såvitt berättelsen hänvisats till bevillningsutskottet, lades betänkandet till handlingarna.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna andra lagutskottets utlåtande nr 61, i anledning av § 5 i riksdagens år 1967 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket.

Vid ånyo, punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 46, i anledning av riksdagens år 1967 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, m. m., såvitt berättelsen hänvisats till jordbruksutskottet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. forskningspolitiken

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 168, i anledning av motioner angående forskningspolitiken.

I de likalydande motionerna I: 546, av herr Wallmark m. fl., och II: 687, av herr Nordstrandh m. fl., hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att en utredning snarast måtte tillsättas med uppgift att utreda dels de grundläggande principerna för en nationell forskningspolitik, dels de riktlinjer och villkor, efter vilka stöd till forskning och utveckling skulle utgå och vilken omfattning och vilka former detta stöd borde få, dels metoder och medel för omsättning av forskningspolitiken i praktiken, dels nyttiggörande av resultaten av forskningen och utvecklingen, dels ock de organisatoriska former under vilka de forsk-

ningspolitiska och forskningsfrämjande organen borde arbeta.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 546 och II: 687.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar *Kaijser* (h), *Ottosson* (h), *Wallmark* (h), *Bohman* (h) och *Turesson* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 546 och II: 687 hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om tillsättande av en utredning med de uppgifter reservanterna angivit; samt

2. av herr *Nyman* (fp), som dock ej antytt sin mening.

I den av herr *Kaijser* m. fl. avgivna reservationen hade reservanterna bland annat ansett, att en översyn av de forskningsadministrativa organens verksamhet borde komma till stånd. Vid en sådan översyn borde också enligt reservanterna undersökas, huruvida forskningsberedningen även i fortsättningen skulle hava ställning som enbart rådgivande organ till regeringen eller om den borde tilldelas annan status och befogenhet.

Herr **WALLMARK** (h):

Herr talman! Om man studerar riksdagens handlingar sedan ett antal år tillbaka kan man konstatera ett hastigt växande intresse för forskningsfrågorna bland ledamöterna, vilket kanske inte är så märkligt. När man söker lösningar på de problem som man fått konkretiserade, är det ganska naturligt att man efterlyser en bättre forskning på området, så att man får ett bättre underlag för sina beslut. I regel har emellertid dessa frågor diskuterats i anslutning till vissa bestämda förslag. Någon möjlighet att sätta in de konkreta förslagen i ett något större sammanhang, att föra en meningsfull priorite-

Ang. forskningspolitiken

ringsdiskussion, har i regel inte funnits. Vi hade i våras en debatt i anslutning till tillsättandet av en ny styrelse för teknisk utveckling. Detta beslut innebar, kan man säga, en rationalisering, men det gällde fortfarande endast en del inom hela forskningsproblematiken. Man hade i propositionen inte heller något underlag för att sätta in frågan i sitt samlade sammanhang.

Varje forskningsorganisation har väl en viss ambition att analysera sitt eget område och försöker diskutera utifrån en viss helhet. Det gäller alltså både den nya tekniska styrelsen, universitetskanslersämbetet, de olika forskningsråden, Ingeniörsvetenskapsakademien, forskningsberedningen m. fl. Men likväl blir det en splittrad debatt, det kan man inte komma ifrån.

Tekniska forskningsrådet gjorde ju för några år sedan ett aktningvärt försök att en smula blicka in i framtiden för att konstatera, vilka personella och ekonomiska resurser som vi kan vänta kommer att erfordras om vi ser forskningspolitiken i dess internationella sammanhang. Det var ett bra arbete som gjordes, men det har inte lett till någon fortsatt debatt i något forum. Det var en svala på det analyserande området, men den synes ha dött.

Forskningsberedningens sekreterare gjorde också för några år sedan ett aktningvärt försök att i en ganska lång och omfattande promemoria försöka blicka framåt i tiden på de olika forskningsområdena och föra en meningsfull debatt. Den promemorian var ute på remiss hos ett antal instanser, och sedan har den blivit helt bortglömd.

För i dagarna tre år sedan fördes det en ganska intensiv debatt både i denna och i andra kammaren om den svenska forskningsplaneringens organisation. Det var kanske första och hittills enda gången som man har gjort ett försök att ta upp en diskussion tvärs över hela fältet om de samlade principerna. Som ledamöterna säkert minns, blev det i denna kammare avslag på för-

Ang. forskningspolitiken

slaget om att göra en utredning av problemen, medan andra kammaren där- emot biföll förslaget.

Det har alltså gått tre år sedan den principiella diskussionen fördes, och det har, med undantag av tillkomsten av styrelsen för teknisk utveckling, i realiteten inte hänt någonting. Forskningsberedningens status och arbetsformer är i princip oförändrade. Det enda som i sak har hänt är att man där har bytt sekreterare.

Vi har därför väckt en motion vid årets början, där det pekas på behovet av en samlad översyn. Det är ju ganska stora belopp totalt sett som vi använder, och landets resurser är — även om Sverige bedöms vara ett relativt rikt land — ganska begränsade. Det måste därför vara oundgängligen nödvändigt att föra en meningsfull prioriteringsdebatt. Men för att kunna föra en sådan fordras det faktiskt ett underlag för diskussionen, om man inte skall tala förbi varandra.

Vi har i motionen pekat på olika nivåer i beslutsprocessen. Inte minst har där tagits upp de stora problemen, som ur kostnadssynpunkt är tungt vägande. Vi har kärnenergiprogrammet. Vi har diskussionen om storacceleratorn och vi har det svenska rymdprogrammet. Det sitter kommittéer var och en för sig och diskuterar dessa frågor. Det är naturligtvis riktigt att det går till så därför att det behövs en analyserande och inträngande diskussion om de faktiska problemen. Det finns emellertid inte något forum, som tar upp dessa frågor och ställer dem mot varandra och som också har tillfälle att diskutera de alternativa forskningsprogram, som vi skulle kunna ställa upp emot dessa, exempelvis en ordentlig inträngande alternativdebatt huruvida vi skall satsa i en helt annan omfattning på problemen som rör u-länderna. Vi har likaså miljöpolitiken.

Ett litet steg på väg mot ett forskningspolitiskt ställningstagande har ju tagits i fråga om miljöpolitiken, där

man har knutit samman forskningsprogrammet med ett verk, som skall syssla med de löpande frågorna. Jag tror att det är en riktig väg att gå, men någon samlad bedömning tvärs över hela fältet har däremot inte skett.

Forskningsberedningen är ju — det har påpekats många gånger — endast ett rådgivande organ. Det är personer som har blivit handplockade av regeringen för att vara dess personliga rådgivare. De har i och för sig icke något ansvar för sin funktion — de är på sitt område skickliga och duktiga människor, men de har så att säga ingen förankring.

Organet har inte heller någon formell eller officiell status, vilket innebär att överläggningarna är slutna. Det samarbetar inte på ett normalt sätt med andra forskningsorganisationer. Det kan ta upp ett problem som man tycker är intressant, men någon systematisk behandling kan det rimligtvis inte bli. Detta säger sig också självt med det lilla kansli som forskningsberedningen förfogar över — en högkvalificerad sekreterare, en vetenskapsman och en kvalificerad medarbetare till honom. Det torde inte finnas några möjligheter för dessa personer att ta upp frågorna till en större principiell diskussion.

Jag har därför funnit det angeläget och nödvändigt att problemen lyfts upp till en annan nivå och att det sker en prioriteringsdiskussion, en diskussion om arbetsfördelningen mellan de olika forskningsorganen och att forskningsberedningens status i detta sammanhang granskas. Det är möjligt att forskningsberedningen skall bli ett organ, som skall syssla med de allmänforskningspolitiska frågorna, men det skall beredningen i så fall göra efter en utredning.

Utskottet har konstaterat att de frågor, som motionärerna tar upp, är ytterst betydelsefulla och viktiga, men utskottet har i sin diskussion strängt taget kommit fram till att någon form av

Ang. forskningspolitiken

utredning inte kan tänkas i detta sammanhang. Om jag skall tolka utskottsskrivningen riktigt, innebär den att utskottet i stort sett har ansett att det bör bli forskningsberedningen som själv får ta upp dessa saker.

Detta måste betyda att utskottsmajoriteten inte riktigt har klargjort för sig vad forskningsberedningen egentligen har för status och funktion. Den är, som jag förut sade, uteslutande en samling enskilda personer som är tillkallade med statsministern som ordförande för att vara rådgivare i de frågor, som tas upp av regeringen eller möjligtvis tas upp av enskilda ledamöter i forskningsberedningen. Den sammanträder ytterst sporadiskt och har som sagt inte något sådant kansli att någonting kan göras.

Det har i utskottsskrivningen sagts att denna fråga är av den karaktären, att det inte är rimligt att den blir föremål för en utredning utan att det bör vara en fast organisation. Jag tror att majoriteten har missförstått vad som anförts i motionerna. Utredningen, som ju bör vara parlamentarisk enligt vår uppfattning, bör alltså endast fastlägga arbetsfördelningsfrågorna och ansvarsfördelningsfrågorna så att det inte blir några viktiga frågor som faller emellan. Jag kan som exempel nämna rymdforskningen, storacceleratorn och kärnenergiprogrammet. Ingen av dessa tre frågor har behandlats i forskningsberedningen, de har inte ställts mot varandra eller mot annan forskning och det har inte heller kunnat föras någon meningsfull alternativdiskussion.

Motionerna har under våren och sommaren varit föremål för remissbehandling och för en ganska intensiv debatt såväl hos Ingeniörsvetenskapsakademien som hos universitetskanslersämbetet. Båda dessa remissorgan har i stort sett instämt i de synpunkter, som kommit till uttryck i reservation 1, och tillstyrkt att utredning görs för att råda bot på de oklarheter som här föreligger.

Jag tror därför, herr talman, att re-

servanterna befinner sig i ett mycket gott sällskap när de ställer yrkandet om utredning. I sina huvuddrag sammanfaller yrkandet med det yrkande som ställdes för tre år sedan och som i det närmaste vann riksdagens bifall.

Herr talman! Jag skall nöja mig med detta och sluta med att yrka bifall till reservation 1.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag har till detta statsutskottets utlåtande nr 168 fogat en blank reservation. Denna reservation kan betraktas såsom en tyst erinran om mitt förflutna i denna viktiga fråga om forskningspolitiken, främst då det gäller forskningsberedningens ställning, antingen den skall vara ett enbart rådgivande organ till regeringen eller den bör tilldelas en annan status och befogenhet, där kanske också våra riksdagsmän kunde få vara med och härigenom få ett ökat inflytande på forskningspolitiken.

Herr Wallmark har nyss erinrat om vad som hände för tre år sedan, då fru Sjövalls stora motion blev mycket diskuterad både i denna kammare och i medkammaren. Den segrade i andra kammaren efter en hård debatt.

Vad har hänt sedan dess? Ja, på det organisatoriska området har inte mycket hänt, utom då det gäller den tekniska forskningen, som herr Wallmark nyss erinrade om. Forskningsberedningen är däremot, som det nu är, ett rådgivande organ, säkerligen till stort gagn, men inte till fyllest för att behandla de grundläggande principerna för en nationell forskningspolitik. Fortfarande råder en viss oklarhet beträffande de olika forskningsorganens status, ansvarsområden och befogenheter.

Utskottet understryker också vikten av att beredningen, som det förutsattes vid dess inrättande, successivt prövar formerna för sin verksamhet. Universitetskanslersämbetet ifrågasätter i sitt remissvar, om den nuvarande forsk-

Ang. forskningspolitiken

ningsberedningen är det lämpliga organet för forskningsplaneringen. Övervägas kunde, enligt universitetskanslersämbetet, att forskningsberedningen behövs såsom samordnande och centralt organ för ett antal beredningar, som t. ex. miljövärd m. fl. viktiga forskningsområden. Ingeniörsvetenskapsakademien stöder helt motionsyrkandena.

Nu har reservation 1 enbart tagit upp frågan om en översyn av de forskningsadministrativa organens verksamhet, och, som sagt, med hänsyn till mitt tidigare ställningstagande ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **MÄRTENSSON** (s):

Herr talman! Just detta område tillhör ju dem som är synnerligen svår-bemästrade, framför allt när det gäller tanken att man skall kunna dra upp riktlinjer för forskningsverksamheten.

Tillåt mig bara i all hast erinra om att forskningsberedningen i den nuvarande organisationen har en ställning, vilket herr Wallmark mycket riktigt framhöll, såsom rådgivande men också kontaktbefrämjande organ. Den är alltså ett forum för samråd om den långsiktiga inriktningen av den svenska forskningspolitiken men den har inte beslutanderätt. Den är ett rådgivande organ för regeringen.

Utskottet anser sig ändå kunna konstatera, att det kan räkna med att våra forskningsproblem sätts in i sina internationella sammanhang och att man också genom kontakter med utlandet bereder möjlighet att analysera och ta ställning till nya idéer inom forskningspolitiken.

Men vad utskottet framför allt vill trycka på är att besluten måste vara politiska. Det betyder alltså att regering och riksdag är de organ som har att fatta de beslut som kan föranledas av de förslag som kommer från forskningssidan. På det hållet sker nämligen en bedömning efter vetenskapliga

grunder. Riksdag och regering får sedan besluta om vilka förslag som skall prioriteras.

Inom utskottsmajoriteten har vi den uppfattningen att det knappast är möjligt att göra någon prioritering på forskningens område, därför att det är så mycket som händer. Vi vet att forskningen accelererar i allt hastigare takt. Grundforskningen serverar material som det sedan får arbetas vidare på. Vi har att ta hänsyn till de internationella förhållandena, och vi har också att räkna med tillgången på forskare på olika områden.

När nu utskottet haft att behandla dessa motioner, har det kommit fram till att forskningsberedningen själv bör ta ställning till de administrativa problemen, något som ju också sker. Vi vill vidare erinra om att Ingeniörsvetenskapsakademien sysslar med i varje fall en del av de problem, som motionärerna har berört.

Som ett understrykande av att universitetskanslersämbetet kanske innerst inne ställer sig tveksamt till en parlamentariskt tillsatt utredning kan nämnas, att UKÄ visserligen tillstyrker en utredning men gör det med formuleringen att skäl *kan* tala för en sådan, en formulering som enligt min mening antyder att man inte är helt övertygad om att en sådan utredning kan ge resultat.

I anledning av vad herr Wallmark sade beträffande det här ärendets tidigare behandling vill jag till sist fästa uppmärksamheten på att högern står ensam i den här frågan. De tre övriga partier som är representerade i utskottet har inte ansett sig kunna tillstyrka förslaget om en parlamentarisk utredning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets utlåtande.

Herr **WALLMARK** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde ett slag att jag hörde fel, när herr Mårtensson sade

Ang. forskningspolitiken

att det knappast kan göras en prioritering inom forskningsområdet, därför att det händer så mycket. Jag förmodar att det var en felsägning. Vi gör ju ständigt försök till prioritering!

Vad reservanterna har pekat på är att prioriteringsdiskussionen inte är meningsfull, eftersom riksdagen inte serveras alternativa lösningar. De grundläggande principiella diskussionerna har icke förts, förs icke och synes inte heller komma att föras någonstans utan en ingående analys. Att en sådan analys behöver göras tror jag inte att det råder någon tvekan om. Diskussionen rör sig alltså uteslutande om i vilka former analysen skall göras — i form av en parlamentarisk utredning, under hand på departementsplanet eller i dess rådgivande organ, forskningsberedningen. Forskningsberedningen har ju ingen annan uppgift sig ålagd än att vara rådgivare; den fogas inte på något sätt in i sitt sammanhang.

Nu antar majoriteten i utskottet, att forskningsberedningen skall komma att ompröva sina organisatoriska arbetsformer. Ja, samma formulering användes för exakt tre år sedan, och såvitt jag förstår har ingenting hänt under den tiden. De ställiga insatserna på forskningens område ligger uppskattningsvis någonstans mellan 800 och 1 000 miljoner om året — det möter stora svårigheter att konstatera hur stort beloppet i realiteten är, men det är dessa stora pengar vi diskuterar.

Utskottsmajoriteten säger: »Ställning måste därför tas till varje projekt för sig.» Det innebär enligt min åsikt en svår missuppfattning — så får det definitivt inte gå till, utan vi måste väga det ena mot det andra. Vi kan inte behandla ett eventuellt förslag om rymdforskning helt för sig utan att sätta in det i sitt sammanhang och väga om vi skall lägga de kanske 40 eller 50 miljonerna på någonting annat och vad det i så fall kan ge.

Svagheten i hela denna diskussion är ju att riksdagen, som beslutar med

ledning av förslag från regeringen, icke någonsin haft ett ordentligt underlag för att diskutera och ta ställning till alternativa lösningar. Även om regeringen prioriterar en lösning finns det inget underlag för en sådan diskussion.

Det måste alltså här vara fråga om ett missförstånd eller en felsägning från herr Mårtenssons sida, och detta styrker väl ännu mera reservanternas uttalande.

Så säger herr Mårtensson att universitetskanslersämbetet varit tveksamt. Ja, det kan jag inte bedöma — jag har inte talat med universitetskanslern i frågan. Men i sin avvägning mellan plus och minus har han tydligen funnit, att övervägande skäl talar för att en utredning kommer till stånd; och det är en ganska representativ grupp som har deltagit i det beslutet.

Herr MÅRTENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wallmark kom in på prioritering och talade om eventuell felsägning från min sida.

Jag förutsätter att vad motionärerna avser är en prioritering på lång sikt. Givetvis skall en prioritering göras, men jag tror inte att den kan göras på längre sikt med hänsyn till att utvecklingen går i allt hastigare takt.

Herr WALLMARK (h) kort genmäle:

Herr talman! Jo, herr Mårtensson, det är på lång sikt man måste göra en prioritering. Om vi startar ett kärnenergi-program är det verkligen en långsiktig prioritering vi ger oss in på — har vi sagt A får vi också säga B när det gäller ett sådant program. Det blir automatiskt ständigt stegrade kostnader under en mycket lång period. Vi måste alltså ha tidsperspektivet fullt klart för oss.

Vi har ju satsat åtskilliga hundra miljoner på kärnenergi-program, och det framgår av utredningen att vi fått en mycket hög produktion av licentiat

Ang. forskningspolitiken

och doktorer på detta område, medan det råder en påtaglig brist inom andra områden. När Chalmers för något år sedan skulle ha en professor fick man ett tiotal sökande som fått sin utbildning på Studsvik, men det man egentligen behövde fanns inte att tillgå i landet.

Alla de konsekvenserna måste man ta hänsyn till och därför blir det verkligen, herr Mårtensson, fråga om en långsiktig bedömning av de stora problemen när man diskuterar prioriteringen.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i den här diskussionen, eftersom både utskottsmajoriteten och herr Mårtensson på ett klagande sätt har påvisat svagheten i herr Wallmarks resonemang. Jag kunde emellertid inte underlåta att begära ordet när jag hörde herr Wallmarks första inlägg, ty det innehöll flera rena felaktigheter.

För det första säger herr Wallmark, att de överläggningar som förs i forskningsberedningen är mörkklagda, hemligstämplade. Det är fel. Statsministern sade vid den förra stora debatten i denna fråga klart ifrån att han uppmanar alla i forskningsberedningen ingående forskare att i den offentliga debatten klargöra sin ståndpunkt i de frågor som tas upp. Vidare offentliggörs årsberättelserna från forskningsberedningen. Vidare publicerar forskningsberedningen fortlöpande monografier över problem som har behandlats i forskningsberedningen, exempelvis samhällsforskningen och materialforskningen. Mig veterligt är också protokollen från forskningsberedningens sammanträden offentliga handlingar.

För det andra säger herr Wallmark att forskningsberedningens kansli saknar resurser. Det är ett litet kansli, men kansliet arbetar på så sätt att man tar hjälp av ett stort antal experter. Man kopplar i själva verket in en stor del av de svenska grundforskarna och fors-

karna på tillämpningsområden för att göra de monografier, som sedan offentliggörs.

För det tredje säger herr Wallmark, att man i forskningsberedningen icke har haft tillfälle att diskutera prioriteringsfrågor av typen: skall vi satsa på rymdforskning, skall vi satsa på en storaccelerator eller inte?

Det är rätt anmärkningsvärt att få höra ett sådant påstående från denna talarstol. Jag har som statssekreterare och statsråd deltagit i flera debatter i forskningsberedningen där rymdproblematiken har ställts mot annan forskning, där frågan om storacceleratorn har ställts mot annan forskning. I fråga om storacceleratorn vill jag göra det tillägget, att departementet när frågan först på allvar aktualiserades från CERN sände ut en omfattande remiss till hela den svenska forskningsvärlden och begärde att den skulle ställa denna partikelforskning mot annan forskning och göra en avvägning. Det var en utomordentligt intressant läsning vi fick på den punkten. Det blev praktiskt taget ingen nyanserad debatt bland forskarna själva i denna offentliga remiss. Herr Wallmark inbjuds att ta del av remissyttrandena i den frågan.

Slutligen säger herr Wallmark, att riksdagen inte får tillfälle att diskutera alternativa lösningar. Jag vill bara erinra herr Wallmark om att i de situationer där det är möjligt att diskutera konkreta alternativ har riksdagen fått möjlighet därtill. Varje år presenterar vi från vårt departement i statsverkspropositionen när det gäller anslag till forskningsråden ett allmänt resonemang, som visar vilken avvägning regeringen har gjort mellan olika forskningsråd. Också i den proposition som lades inom finansdepartementet av statsrådet Wickman, där det gällde tillskapandet av styrelsen för teknisk utveckling, angavs en prioritering, och det fanns stora möjligheter för herr Wallmark och andra i riksdagen att

föra en vettig och konkret alternativdiskussion.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Det var ju stora ord herr Moberg tog i sin mun. Det förefaller som om han inte trodde att jag följde med i den forskningspolitiska debatten och att jag inte läste forskningsberedningens protokoll.

När det gäller storacceleratoren kan jag tala om för statsrådet Moberg, att jag hade en interpellationsdebatt med statsrådet Palme i den frågan. Jag tror därför att jag så långt det har varit möjligt har satt mig in i den problematiken. Jag har ocks tagit del av de diskussioner som har förts i forskningsberedningen.

När jag säger att debatterna i forskningsberedningen inte är officiella, beror det på att de protokoll som skrivs är »tillverkade». Det är där inte fråga om några ställningstaganden, utan protokollen redovisar endast den diskussion som förts. Det blir en diskussion uteslutande för sig. Forskningsberedningen har inte haft till uppgift att ställa de olika forskningsinstanserna mot varandra, och det finns heller ingenting som säger att den gör det.

Jag kan väl inte anklaga statsrådet Moberg för detta; han är endast ansvarig för den högre utbildningen. Inom samma departement har ju statsrådet Palme hand om forskningsfrågorna. Statsrådet Wickman sysslar med den tekniska forskningen, men det gör naturligtvis också statsrådet Moberg eftersom han har hand om de tekniska högskolorna. Statsrådet Palme sysslar med en del forskningsråd.

Men den diskussion, statsrådet Moberg, som riksdagen har tillfälle att föra och också för i anslutning till anslag till forskningsråden, ger ju inte tillfälle till någon grundläggande diskussion. Vad vi kunnat konstatera är väl att forskningsråden successivt förändrat karaktär från att vara stödjare av spjut-

Ang. forskningspolitiken

spetsar inom forskningen på sitt område till att i växande utsträckning ta på sig löpande utgifter, som man inte funnit möjligheter att rymma inom universitetens ordinarie ram. Det är den utveckling som har skett. Men det är endast genom underhandsinformationer man kan ta del av dessa uppgifter. Någon saklig diskussion i denna fråga finns det inte möjligheter att föra.

En hel del av de argument som statsrådet Moberg nu för fram beträffande forskningsberedningen är en upprepning av vad som sades för tre år sedan. Jag har läst igenom protokollen från debatten i både första och andra kammaren, varvid statsrådet Palme skötte diskussionen här och statsminister Erlander skötte den i andra kammaren. Där finns ord för ord vad som sades vid det tillfället, och statsministern ställde konkret frågan till fru Sjövall i andra kammaren: »Menar fru Sjövall att debatterna i forskningsberedningen skall vara offentliga?»

Han tyckte definitivt inte att det skulle vara på det sättet att det skulle bli ett formligt beslutsprotokoll, där alternativ ställs mot varandra. Fru Sjövall sade att hon inte menade det, och det menar inte jag heller.

Men det förefaller som om statsrådet Moberg använder metoden att »höja rösten därför att argumenten är svaga». Det hjälper inte, statsrådet Moberg, ty situationen är den som har konstaterats av motionärerna — och även av utskottsmajoriteten, fast majoriteten inte vill gå med på det konkreta förslag som reservation 1 innefattar.

Här råder inga delade meningar, så det är kanske inte så stor idé att föra argumenteringen på det sätt som statsrådet Moberg gör.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Jag tog inga stora ord i min mun! Jag kom upp i talarstolen och gav vissa fakta på tre, fyra punkter där herr Wallmark vilselett kammaren om de verkliga förhållandena.

Ang. forskningspolitiken

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Nej, statsrådet Moberg, jag har faktiskt inte vilselett kammaren i dessa frågor.

Vad jag har sagt är att forskningsberedningen inte har något uppdrag och inte någon status att föra en prioriteringsdiskussion och att den inte heller har gjort det. Den har enskilt diskuterat exempelvis storacceleratoren i anslutning till de remissyttranden som, om jag minns rätt, utbildningsdepartementet har fått in vid sin stora remiss. Någon diskussion om rymdforskningsprogrammet har inte förts, såvitt jag kan erinra mig. En arbetsgrupp hos statsrådet Wickman sysslar med de frågorna för närvarande, men det har ju faktiskt inte gjorts någon avvägning när det gäller dessa problem och man har, som jag sade, inte diskuterat någon alternativlösning — att använda dessa pengar på ett annat område. Exempel lämnade vi i motionen, och jag nämnde exempel också i talarstolen: miljöforskningsfrågorna, u-landsproblematiken och andra. Det är väl inte någon idé att försöka inbilla kammaren att dessa saker diskuterats, när det inte har skett.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! En upplysning till, herr Wallmark! Diskussionen i forskningsberedningen om storacceleratoren ägde rum innan remissen till universiteten gick ut. Sedan var det en ny diskussion i forskningsberedningen på basis av vad som kom fram i remissyttrandena.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kaijser m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna pro-

position vara med övervägande ja besvarad.

Herr Wallmark begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 168, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Kaijser m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Wallmark begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunns vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 109;

Nej — 23.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 169, i anledning av motion angående samordning av den statliga verksamheten avseende kustområdena;

nr 170, i anledning av motioner om utredningar beträffande vissa åtgärder i syfte att främja exporten;

nr 171, i anledning av motioner angående utredningar om effektivisering och rationalisering inom statsförvaltningen;

nr 172, i anledning av motioner om pension åt förra byråföreståndaren vid Centralbyrån i Lund för populärvetenskapliga föreläsningar Anna-Brita Pontén;

Om skydd för arbetstagare mot obefogad uppsägning m. m.

nr 173, i anledning av motion om livränta åt f. d. lettiske löjtnanten Edwin Alksnis;

nr 174, i anledning av motion angående supplementärt vederlag till vissa landsfiskaler; och

nr 175, i anledning av motioner om effektivare utnyttjande av väganlagen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med anledning av Sveriges tillträde till konventionen den 19 maj 1956 om fraktavtalet vid internationell godsbefordran på väg, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om skydd för arbetstagare mot obefogad uppsägning m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 67, i anledning av motioner om skydd för arbetstagare mot obefogad uppsägning m. m.

Andra lagutskottet hade behandlat fem till lagutskott hänvisade motioner, som rörde frågor om anställningstrygghet, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 80, av herr *Werner*, och II: 68, av herr *Hermansson m. fl.*, i vilka yrkats, att riksdagen i skrivelse till regeringen skulle begära skyndsamt utredning och förslag till lagstiftning om obligatorisk uppsägningstid av minst sex månader vid avskedanden;

2) de likalydande motionerna I: 680, av herr *Dahlén* och fru *Hamrin-Thorell*, samt II: 877, av fru *Nettelbrandt m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning om ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar och om uppsägningsskydd samt

att för riksdagen skulle framläggas de förslag, vartill en dylik utredning kunde giva anledning; ävensom

3) motionen II: 515, av herr *Lorentzon m. fl.*, i vilken motion anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en utredning av frågan om att genom ett lagfäst skydd giva de äldre och handikappade en tryggare arbetsanställning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner

A. I: 80 och II: 68,

B. I: 680 och II: 877 samt

C. II: 515,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av fru *Hamrin-Thorell* (fp) samt herrar *Blom* (fp), *Rimmerfors* (fp) och *Jonsson* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

I) att riksdagen med bifall till motionerna I: 680 och II: 877 samt i anledning av motionen II: 515 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning angående behovet av lagstiftning om ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar och om uppsägningsskydd; samt

II) att motionerna I: 80 och II: 68 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr statsrådet **GEIJER:**

Herr talman! Frågan om anställningstrygghet är en av de mest centrala frågorna på arbetsmarknaden. Det finns inte många som i dag vill försvara den ståndpunkten, att en arbetsgivare skall ha rätt att godtyckligt säga upp en anställd. Man begär att arbetsgivaren skall redovisa sina skäl för uppsägningen och att dessa skäl skall vara hållbara vid en saklig prövning.

Enligt domstolspraxis såväl i högsta

Om skydd för arbetstagare mot obefogad uppsägning m. m.

domstolen som i arbetsdomstolen är emellertid uppsägningsrätten i princip fri. En arbetsgivare behöver inte ens uppge sina skäl för en uppsägning, hur stötande än uppsägningen kan te sig.

Andra lagutskottet har vid de tillfällena då denna fråga under senare år behandlats i riksdagen uttalat, att det är angeläget att arbetstagarna bereds största möjlighet till trygghet i anställningen. Utskottet har emellertid då som nu förklarat, att en lagstiftning inte bör övervägas såvida det inte visar sig omöjligt att avtalsvägen nå en godtagbar lösning av frågan. Till denna ståndpunkt har riksdagen anslutit sig.

Man kan då fråga sig om det varit möjligt att nå en tillfredsställande lösning avtalsvägen. Åtskilliga framsteg mot bättre anställningstrygghet har otvivelaktigt gjorts under årens lopp. Särskilt betydelsefullt var att huvudorganisationerna på arbetsmarknaden år 1964 med stöd av bl. a. en ILO-rekommendation överenskom om en nyordning beträffande behandlingen av uppsägningsfrågor. Arbetstagarorganisationerna lyckades därvid genomflyta den av Arbetsgivareföreningen tidigare enständigt hävdade principen om arbetsgivarnas fria uppsägningsrätt.

På arbetstagarhåll hade man stora förväntningar på nyordningen, som bland annat innebar att skäligheten i en uppsägning kunde hänskjutas till prövning av en skiljenämnd. En brist var visserligen att skiljenämnden endast kunde utdöma skadestånd men icke förordna om återanställning.

Har då nyordningen av år 1964 lett till att löntagarna fått ett starkare skydd mot obefogade uppsägningar än tidigare? Utskottet har denna gång icke skickat motionerna på remiss till arbetsmarknadsorganisationerna. Det framgår därför inte av utskottsutlåtandet hur löntagarorganisationerna ser på frågan i dag. Det finns emellertid tecken som tyder på att man på många håll inom dessa uppfattar läget som mindre tillfredsställande.

Frågan om anställningstryggheten följs med den allra största uppmärksamhet från regeringens sida och närmast av inrikesministern, som tyvärr är förhindrad delta i dagens sammanträde. Frågan får inte enbart ses som ett spörsmål om man schablonmässigt skall lagstifta om uppsägningstid eller dylikt. I första hand gäller det den grundläggande frågan om vi skall fortsätta med nuvarande rättstillstånd. Det bör sägas att det i dag finns få länder som har kvar den gamla principen om arbetsgivarnas fria uppsägningsrätt i sin rättsordning.

Den optimism som man hyste år 1964, att domstolarna skulle anpassa sig till de nya avtalsreglernas princip, har tyvärr inte infriats. Många andra ömtåliga frågor, som t. ex. äldre människors och handikappade arbetstagares situation, behöver också grundligt penetreras. Jag vill därför framhålla, att även om de aktuella motionerna nu avslås, avser inte regeringen därmed att lämna problemet om anställningsskydd åt sidan. Därest det av löntagarorganisationerna skulle anses önskvärt eller omständigheterna i övrigt skulle ge anledning därtill avser regeringen att låta utreda hithörande frågor.

Herr BLOM (fp):

Herr talman! Statsrådet Geijer har alldeles nyss bekräftat, att frågan om skydd mot obefogad uppsägning inte är tillfredsställande ordnad i detta land. Det finns ingen lagstiftning på området mer än i vissa speciella undantagsfall, sådana som gäller uppsägning i samband med äktenskap, havandeskap, viss militärtjänstgöring och tjänstgöring i samband med skyddsombudsverksamhet.

Statsrådet hänvisar till att frågan tidigare varit uppe till behandling i andra lagutskottet och i riksdagen vid flera faldiga tillfällen, men från båda dessa håll har man förordnat att frågan borde lösas avtalsvägen.

Om skydd för arbetstagare mot obefogad uppsägning m. m.

Hur ser det då ut i dag? Jo, för de människor som är anställda i allmän tjänst, i statlig och kommunal verksamhet, kan man väl säga att frågan om obefogad uppsägning är tillfredsställande ordnad.

Statsrådet hänvisade till den ändring i huvudavtalet mellan Arbetsgivareförbundet och LO som skedde 1964 och där en medlingsnämnd tillskapades, där man kunde få prövat huruvida en uppsägning hade skett på sakliga grunder. Sådan prövning kan sålunda ske under förutsättning att arbetstagaren tillhör ett fackförbund, som har godtagit denna del av huvudavtalet. En begäran om prövning kan gå genom respektive förbund men kan också begäras av enskild medlem i sådan facklig organisation, dock endast under förutsättning att respektive förbund har godtagit huvudavtalet i det här avsnittet.

Många löntagare här i landet har emellertid inte denna möjlighet på grund av att de fackliga organisationer, som vederbörande tillhör, inte har godtagit denna passus i 1964 års ändringar i huvudavtalet. Det betyder sålunda att dessa arbetstagare icke har någon möjlighet att få en prövning till stånd, huruvida en uppsägning har skett på sakliga skäl. Huvuddelen av dessa löntagare torde vara tjänstemän, men om jag är rätt underrättad finns det också vissa LO-förbund som inte har godtagit denna passus.

Alltnog, det finns i dag åtskilliga anställda i det här landet, som inte vare sig lagstiftningsvägen eller avtalsvägen kan få en prövning till stånd av frågan om en uppsägning har skett på grund av godtycke eller ej. Detta är naturligtvis alldeles särskilt allvarligt i tider då det är svårt att få nya anställningar, och inte minst för äldre personal som blir friställd. Vi vet väl alla att det föreligger ett visst motstånd, även om man inte erkänner det, mot att anställa äldre arbetskraft. Man får nog se den sanningen i vitögat. Det torde vara på det sättet att en företa-

gare många gånger gärna vill bli av med äldre arbetskraft, som han kanske tycker inte riktigt orkar med i takten eller som man av andra skäl inte anser vara önskvärd inom företaget. En sådan inställning kan vara baserad på helt godtyckliga värderingar.

Vi saknar sålunda här ett skydd för vissa människor, vilket vi reserverar liksom motionärerna har ansett vara allvarligt för dem som kan drabbas, och vi anser det bör vara ett rättvisekrav att den frivilliga överenskommelse, som hittills har träffats och som nu gäller, kompletteras med en utredning angående möjligheterna att lagstiftningsvägen förstärka detta skydd.

Vi har i vår reservation biträtt motionärernas begäran om en utredning i dessa avseenden.

Nu har statsrådet sagt här, att regeringen är väl medveten om förhållandena och att — därest regeringen finner det nödvändigt — en utredning kan komma att tillsättas. Jag tycker att det hade varit bättre att förslaget bifallits med en gång, så att utredningen verkligen hade kommit i gång. Denna fråga har behandlats tidigare här i riksdagen. Andra lagutskottet har visserligen inte denna gång men tidigare haft frågan ute på remiss till olika centrala löntagarorganisationer. Då ansåg LO för sin del att frågan i första hand borde lösas avtalsvägen, men TCO underströk kraftigt i sitt remissyttrande — det var 1962 — det angelägna i att en utredning angående skydd mot obefogad uppsägning kom till stånd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottsutlåtandet.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! Jag tycker att statsrådet Geijers korta anförande här var mycket intressant, eftersom jag ur det tyckte mig kunna utläsa en mycket positiv grundinställning till en lösning av de här frågorna, även om statsrådet

Om skydd för arbetstagare mot obefogad uppsägning m. m.

för närvarande icke ville vara med om att lagstiftningsvägen lösa dem.

Det finns väl inget ord som under innevarande år, speciellt under det senaste halvåret, kommit till så flitig användning som just ordet trygghet. Det har handlat om trygghet för existensen och trygghet i anställningen. Naturligtvis har detta främst att göra med egenskaperna hos det ekonomiska system som vi har i vart land. Det har att göra med vilken närings- och lokaliseringspolitik som bedrivs i syfte att i görligaste mån neutralisera verkningarna av det rådande systemet. På sikt är det fråga om att ändra detta system. Men hela detta problem innesluter många delproblem. Det ärende som vi har att behandla i dag gäller ett par av dessa, nämligen dels att ge även arbetarna en viss minsta uppsägningstid vid avskedande som enligt yrkande i det motionspar, I: 80 och II: 68, som jag talar för bör vara sex månader, dels skyddet av den äldre arbetskraften och de handikappade.

Utskottsutlåtandet inleds med en redovisning av gällande lagregler om uppsägningsskydd. Därav framgår att sådana verkligen finns — men i mycket begränsad form. I den fortsatta redovisningen kommer man fram till att den mest framkomliga vägen är frivilliga överenskommelser. Jag tycker att det då finns anledning att här skjuta in den mycket befogade frågan: Varför saknas då i avtalen stadgande om exempelvis minst sex månaders uppsägning? Det lär näppeligen bero på att man från fackligt håll inte har ägnat frågan tillräckligt stort intresse. Sanningen är väl den att det finns en motpart som inte är lika intresserad av denna fråga.

Beträffande skyldigheten för företagen att i rimlig tid ge varsel om nedläggelser respektive väsentlig driftinskränkning så har inträffade fall, då detta inte iakttagits, så småningom drivit fram en så stark opinion att en förbättring obestridligen har skett. Det är riktigt att överenskommelser om var-

seltider har träffats. Man skulle kunna säga att uppsägningstid därmed har stipulerats. Men är nu detta alldeles självklart? Utanför avtalsområdet eller i dess utkanter — om det uttrycket får användas — tror jag inte att den enskilde, när det är fråga om mindre företag och om begränsade uppsägningar, känner den trygghet som ett lagstadvande skulle medföra, precis som om det gällde värnplikt eller liknande fall då lagregler om uppsägning finns. Jag måste ställa frågan: Vari skulle olägenheten bestå att lagfästa en viss minsta uppsägningstid? Det finns ju lagstiftning om semester och arbetstid, och samhällsmedborgarna omgärdas i övrigt av inte så få lagbestämmelser, men när det gäller denna mycket elementära trygghetsfråga vill man inte gå lagstiftningsvägen. Vi kan för vår del inte finna några rimliga skäl till att detta trygghetskrav inte skulle kunna lagfästas.

Herr talman! Låt mig så med några få ord behandla den andra frågan, som gäller skyddet av den äldre arbetskraften och de handikappade! Bakgrunden till vår motion, i vilken vi begär en utredning av frågan om att genom ett lagfäst skydd ge de äldre och handikappade en tryggare arbetsanställning, är de senaste årens företagsnedläggelser. I dessa fall har det varit svårt, särskilt för här nämnda kategorier, att finna annan anställning. Vid driftinskränkningar har oftast äldre och handikappade främst drabbats. De äldres möjligheter att bege sig till andra delar av landet har av förklarliga skäl varit mindre.

Det finns också anledning att särskilt uppmärksamma de diskriminerande inslag som har framträtt bl. a. därför att gränsen för vad arbetsgivarna betraktar som äldre arbetskraft ständigt förskjuts nedåt. Inom textilindustrin har man från fackligt håll förklarat att det börjar bli besvärligt redan för 40-åringarna. Aftonbladet återgav i november 1967 i faksimil en skrivelse som SCA-företa-

Om skydd för arbetstagare mot obefogad uppsägning m. m.

get Wifstavarf-Östrands industrier tillställt ett hundratal äldre arbetare med innebörd: »Ta avgångsvederlaget och sluta nu — eller stanna ett tag till och bli avskedad senare utan vederlag!» I AFA-bestämmelserna om avgångsbidrag heter det emellertid att förutsättningen för att bidrag skall utgå är att arbetstagaren skall av arbetsgivaren ha uppsagts på grund av driftsmässig förändring och av denna anledning skilts från sin anställning hos företaget utan eget förvällande eller egen vilja. Det kan enligt min mening ifrågasättas om denna uppmaning inte strider mot bestämmelserna.

Det finns också skäl att uppmärksamma faran av att vissa arbetsgivare i samband med införandet av det nya omställningsbidraget på 800 kronor i månaden försöker permittera äldre arbetstagare.

Flera exempel kunde anföras som visar att många företag i sin anställningspolitik inte tolererar några som helst handikapp hos de arbetssökande. Låt mig bara i sammanhanget erinra om vad LO-ordföranden i AMS-tidskriften Arbetsmarknaden nr 1 i år skrev under rubriken »Trygghet för de äldre» under återopande av AMS:s egen enkätundersökning hösten 1966.

Den diskriminering av äldre arbetskraft och handikappade som konstaterats vara ett faktum är ingenting nytt för dagen och är inte heller en företeelse som visar avtagande tendenser. Tvärtom växer problemet i ökad takt. Det är därför som det är så svårt att tro att en uttalad utfästelse från Arbetsgivareföreningens ledning om att motverka diskriminering av äldre arbetskraft kommer att bli åtföljd i det praktiska arbetslivet. Vi har därför ansett att starka skäl föreligger att i ett sådant läge verkligen förbereda instiftandet av ett lagfäst skydd för anställningen av de grupper jag här har talat om.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till motionsparet I: 80 och II: 68.

Det har upplysts mig att jag med den propositionsordning som kommer att ställas kanske blir tvungen att rösta för reservationens punkt I, men jag kan inte rösta för reservationens motivering som här har anförts.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Självfallet var det en intressant deklaration som statsrådet Geijer avlämnade. Vi hade inte kännedom om innehållet i den deklarationen när ärendet behandlades i utskottet, utan jag fick del av densamma först sedan utlåtandet justerats. Jag tror emellertid inte att det hade föranlett annan ändring i utskottets utlåtande än att vi helt naturligt hade omnämnt regeringens planer på att eventuellt tillätta en utredning för att söka ta reda på vad som lämpligen kan göras i syfte att skapa större trygghet för de anställda på arbetsmarknaden.

I föreliggande motioner behandlas dels frågan om en generell uppsägningstid av sex månader — det yrkandet finns i motion nr 80 i denna kammare och en motsvarande motion i andra kammaren — dels frågan om särskilda bestämmelser beträffande tryggheten för äldre arbetskraft och handikappade. Vad beträffar den generella uppsägningstiden har det kunnat konstateras, när vi tidigare haft att behandla sådana här frågor, att det funnits — och väl fortfarande finns — en viss variation i uppfattningen bland de anställda. Tjänstemännen har accepterat en uppsägningstid, och den är ömsesidig. Alla tjänstemän som är anställda hos organiserade arbetsgivare har en uppsägningstid som varierar mellan tre och sex månader, skulle jag tro, men den uppsägningstiden gäller alltså även för de anställda. Däremot har man på LO-sidan inte kunnat få förståelse för kravet på en kortare eller längre uppsägningstid, som måste iakttagas av arbetsgivaren och som automa-

Om skydd för arbetstagare mot obefogad uppsägning m. m.

tiskt föder krav på att motsvarande skyldighet skall föreligga för den anställda. Jag tror att det förhållandet fortfarande råder och att herr Werner, när han ställer yrkande om bifall till motion nr 80, inte har en tanke på en motsvarande skyldighet för den anställda att iakta sex månaders uppsägningstid.

När det gäller dem som friställs på grund av inskränkning i driften eller på grund av förestående driftsnedläggelser är frågan helt naturligt annorlunda. Då kan det ju inte bli fråga om någon uppsägning från den anställdes sida utan endast från arbetsgivaren med kortare eller längre varsel. För tjänstemännen måste överenskommelsen om sex månaders uppsägningstid iaktas; för de kollektivavtalsanställda är det väl enligt de överenskommelser som träffats inte obligatoriskt med stort mer än en månad, möjligen har tiden utsträckt till två månader. I det avseendet kan det ju finnas skäl för att göra en utredning för att klarlägga om det är möjligt att komma längre.

Lagstiftning tror jag inte är den allra bästa lösningen på frågan, ty därigenom binds arbetsmarknaden på ett sätt som inte alltid är så lyckligt, och jag tror att varken arbetsgivaren eller den anställda är särskilt betjänt av att ha en generell uppsägningstid av det slaget. Däremot kan det vara naturligt vid driftsnedläggelser eller större permitteringar.

Det är riktigt, som det har sagts, att vi vid det här tillfället inte har sänt ut motionerna på remiss och att vi följaktligen inte har något dagsaktuellt yttrande från arbetsmarknadsparterna. Jag har emellertid en känsla av att man fortfarande är tveksam på LO-sidan och att man fortfarande inom TCO gärna ser att i varje fall en utredning kommer till stånd om möjligheterna att lagstiftningsvägen eller på annat sätt trygga anställningen, framför allt för arbetare hos arbetsgivare som inte är anslutna till någon or-

ganisation och följaktligen står utanför de överenskommelser som har träffats. När vi senast diskuterade frågan fanns en sådan uppgörelse mellan arbetsmarknadsparterna endast på LO-sidan. Sedan dess har även TCO träffat en uppgörelse om möjlighet att ta upp tvister beträffande uppsägning inför en sådan nämnd som tidigare har funnits på LO-sidan.

Frågan har — om man bortser från den situation som har uppstått på arbetsmarknaden under de senaste åren på grund av strukturförändringar — inte haft så stor betydelse ur den synvinkeln att de fall som har förts till arbetsmarknadsnämnden och där arbetarsidan har funnit skälen för uppsägning obefogade inte har varit många. De flesta fallen har inte lösts på det sättet att vederbörande arbetare har återanställts, utan åtgärden har begränsats till ett visst skadestånd. Det har väl även förekommit att personer har återfått sina anställningar men alldeles säkert endast i ett mindre antal fall.

Frågan om den obefogade uppsägningen är inte entydig. Arbetsgivaren har, när han gör uppsägningen, förmodligen den uppfattningen att den är befogad. Den uppkomna tvisten skall dock lösas på ett eller annat sätt. Har den inte kunnat lösas, har den gått till arbetsmarknadsnämnden, som tagit upp ärendet och diskuterat det. Man har i varje fall kommit så långt att arbetsgivarsidan har erkänt att den har skyldighet att motivera en uppsägning. Det finns inte någon sådan skyldighet enligt lag, såvitt jag förstod av vad statsrådet Geijer sade, utan uppsägningsrätten är obegränsad, och det innebär att skäl för uppsägning icke behöver anges. Arbetsgivarna har dock numera erkänt att skäl bör presteras.

I den deklaration som statsrådet Geijer läste upp fanns en reservation, nämligen den att om det finns ett önskemål på arbetarsidan — bland de anställda, kanske det är riktigare att säga — att

Om skydd för arbetstagare mot obefogad uppsägning m. m.

frågan skall utredas, är regeringen beredd att tillsätta en sådan utredning. Skälet för mitt ställningstagande i utskottet är ungefär detsamma, nämligen att vi inte har fått något sådant entydigt utlåtande från arbetsarsidan — alltså LO-sidan i detta avseende — som går ut på utredning om lagstiftning. Man vill fortfarande försöka möjligheten att förhandla om ett utvidgat uppsägningskydd.

Herr talman! Statsrådets deklaration föranleder, såvitt jag kan förstå, inte någon ändring i utskottets hemställan om att motionerna inte bör föranleda någon åtgärd. Det påverkar tydligen inte regeringens bedömning av möjligheterna att tillsätta en utredning. Föreligger det önskemål från de anställda om att en sådan utredning skall verkställas kommer, så har jag tolkat statsrådet Geijers uttalande, en utredning till stånd.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Det är ur vissa synpunkter intressanta anföranden som statsrådet Geijer och nu utskottets ärade ordförande har hållit. Man tycker sig märka en viss nyansskillnad mellan dem, och framför allt är väl skillnaden markerad mellan statsrådets anförande och vad andra lagutskottets majoritet har skrivit då den avstyrkt en utredning om ökat skydd för anställda mot obefogade uppsägningar.

I andra lagutskottets yttrande ger ju majoriteten inte på något sätt uttryck åt att en utredning skulle vara motiverad om det, som herr Geijer sade, blir ytterligare uttalanden eller kanske redan nu eventuellt finns tillräckliga uttalanden från de anställdas sida. Vad utskottets ärade ordförande yttrat från talarstolen ligger ju litet närmare statsrådets anförande än det yttrande som herr Strand har skrivit under i utskottet.

Från vår sida har vi under rätt många år fört fram dessa frågor och sagt att det är alldeles uppenbart att Sverige ligger efter i fråga om uppsägningskydd för de anställda. Som regel — det är väl alla ense om — förekommer inga stora orättvisor på den svenska arbetsmarknaden i form av obefogade uppsägningar, men det finns tillräckligt många sådana för att vi från vår sida funnit anledning att ta upp saken.

Man behöver inte heller, herr talman, se en väldigt stor mängd uppsägningar framför sig för att konstatera att om inte resultat nås förhandlingsvägen är det i varje fall skäl för statsmakterna att utreda frågan. Detta har varit skillnaden i inställning från socialdemokraternas respektive folkpartiets sida.

Nu är det onekligen en framgång att statsrådet Geijer deklarerar, att om man inte uppnår ett tillfredsställande läge kan regeringen tänka sig att göra en utredning kring dessa frågor. Det noterar vi med tillfredsställelse. Jag förmodar att herr Geijer — eftersom han och jag gemensamt har talat för ett sådant här skydd, innan han upphöjdes i sin nuvarande dignitet, och ansett att en utredning behövdes — har verkat för tanken inom regeringen. Men det kvarstår fortfarande en liten fråga i sammanhanget. Herr Geijer och jag har tidigare varit överens om att det verkligen funnits ett behov, klart ådagalagt genom de orimliga förhållanden som i vissa situationer rätt beträffande uppsägningar. Vi har också gemensamt noterat att man från TCO-håll sagt att det finns skäl för en utredning. Nu tyckte jag att utskottets ärade ordförande markerade att det inte räcker med att man sagt detta från tjänstemannasidan — han tycker att det också behövs ett besked om hur LO-sidan ser på detta innan man tillsätter en utredning. Det var ju intressant att höra. Jag tror inte att det är någon skillnad i uppfattningen bland de enskilda anställda på tjänstemanna- och arbetarsi-

Om skydd för arbetstagare mot obefogad uppsägning m. m.

dan — vilken grupp de anställda än tillhör, upplever de det lika hårt att vara orättvist uppsagd. Om topporganisationernas ledningar ser litet olika på frågan undrar jag huruvida det är tillräckligt skäl för statsmakterna att inte utreda frågan.

Det förefaller mig alldeles uppenbart att situationen inte har förbättrats i den utsträckning, sedan vi sist diskuterade detta i kammaren, att man kan säga att någon tveksamhet inom regeringen nu skulle vara motiverad i frågan om utredning eller ej. Jag tycker att det vore värdefullt om statsrådet Geijer litet närmare skulle vilja utveckla vilka ytterligare handlingar han anser nödvändiga för att regeringen skall fatta detta djärva beslut att utreda frågan om eventuellt utvidgat skydd mot obefogade uppsägningar. Är det mera uppseendeväckande handlingar som skall inträffa, eller väntar regeringen på att ytterligare någon löntagarorganisation skall säga sitt ord?

Föreligger det inte redan nu, herr Geijer, alldeles tillräckliga bevis för att en utredning borde komma till stånd? Svarar herr Geijer nej på den frågan återstår spørsmålet: Varför gör han det?

Herr statsrådet **GEIJER**:

Herr talman! Jag kan inte finna att det är någon nyansskillnad mellan utskottsmajoriteten och regeringen. Bakgrunden är ju att vi av ålder har tillämpat den principen här i landet att sådana frågor som kan lösas av arbetsmarknadens organisationer också bör lösas av dem. Regering och riksdag har accepterat rollen att stå vid sidan om och räknat med att arbetsmarknadens organisationer med den styrka och kraft som de har i detta land skall kunna lösa frågorna på ett sätt som är tillfredsställande från samhällets synpunkt.

Orsaken till att regeringen nu i högre grad har uppmärksamheten riktad på problematiken är — och det är vad jag

velat framhålla — att den optimism som rådde år 1964 när nyordningen ägde rum såvitt jag har kunnat avlyssna från löntagarorganisationerna på många håll har avlösts av en viss tveksamhet, på en del håll kanske av pessimism. I det ögonblick som löntagarorganisationerna har hävdat att regering och riksdag bör kopplas in på en arbetsmarknadsfråga har så också skett. Herr Werner har redan påpekat att frågan om semester mycket länge var en fråga som man försökte lösa avtalsvägen. Man lyckades dock inte komma fram till någonting som uppfattades som rimligt och skäligt, och då blev det en lagstiftningsfråga. Förhållandet är detsamma när det gäller frågan om arbetstiden och frågan om rätten till arbetstages uppfinningar, och jag skulle kunna nämna även andra frågor som har övergått från att vara arbetsmarknadsfrågor till att bli lagstiftningsfrågor när det har begärts av löntagarorganisationerna.

Inrikesministern har nu förberett vissa sonderingar med löntagarorganisationerna för att få klarhet om deras uppfattning i den nu aktuella frågan. När man fått besked i det avseendet får man ta ställning till frågan om tiden nu är inne att göra detta spørsmål till föremål för en statlig utredning och i så fall om en eventuell lagstiftning är det lämpligaste. Men vi vet inte i dag, vad organisationerna anser, och med den bakgrunden kan jag inte se annat än att andra lagutskottet har följt den linje som man följer i liknande fall.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Orsaken till att vi kommit till det resultat som redovisats i utskottets utlåtande är att vi skrivit med ledning av motivering och yrkande i motionerna. I dessa konstateras att de uppgörelser som har träffats på arbetsmarknaden inte ger en tillfredsställande lösning för samtliga anställda, eftersom inte alla har möjlighet att anlita dessa

Om skydd för arbetstagare mot obefogad uppsägning m. m.

instrument. Därför bör en lagstiftning övervägas. Vi har följaktligen skrivit vårt utlåtande med hänsyn till att vi inte tror att förhållandena skulle bli bättre genom en lagstiftning. Det skulle förmodligen leda till flera stridigheter, och det skulle bli nödvändigt att anlita domstol för att få dem bedömda.

Herr Dahlén säger att frågan är löst i åtskilliga andra länder och att vi i det avseendet ligger efter. Jag tvivlar inte på att man i andra länder har anlitat lagstiftningsvägen i större utsträckning än vi har gjort. Vi har på arbetsmarknaden önskat undvika ingripanden genom lagstiftning. Vi har genom arbetsmarknadsorganisationerna skapat bättre förhållanden på arbetsmarknaden än man har i flertalet andra länder, och det är naturligtvis ett skäl till att vi har försökt komma fram avtalsvägen.

I detta sammanhang vill jag nämna frågan om skyddet för den äldre arbeidskraften och de handikappade. Jag kan acceptera att det är möjligt att genom lagstiftning tillförsäkra dem ett ökat skydd vid större permitteringar eller vid driftsnedläggelser. Men jag tror inte att det i övrigt är uteslutande till fördel att ha särbestämmelser för dessa grupper i fråga om uppsägningsskyddet. Sådana bestämmelser kan skydda dem i den anställning de har och haft under en längre tid men kommer helt naturligt att åstadkomma svårigheter när det gäller att få återanställning sedan vederbörande nått högre ålder. Den »högre åldern» säger herr Werner själv både i motionen och här, har sänkts undan för undan. Nu betraktas den som har nått 45 års ålder som överårig och ofta för gammal att få nyanställning. Särskilda skyddsbestämmelser skulle inte främja möjligheterna för dessa grupper, vare sig de handikappade eller de äldre, att få nyanställning. Detta har vi anfört i utskottsutlåtandet, och det är också en orsak till att vi fortfarande har uppfattningen att man om möjligt skall undvika lagstiftning på området.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Både statsrådet Geijer och utskottets ärade ordförande säger att det inte finns några skillnader mellan dem. Statsrådet och regeringen är överens med socialdemokraterna, högerpartiet och centerpartiet i andra lagutskottet om hur man skall behandla denna fråga. Jag har mycket svårt att inse det, men, herr talman, det spelar inte någon riktigt avgörande roll.

Jag vill bara kommentera på en punkt. Nu sade herr Strand att majoriteten i andra lagutskottet inte tror att det skulle bli bättre med lagstiftning. Men där är det ändå tydligen en väsentlig skillnad. Herr Geijer har tidigare och nu som statsråd här i dag sagt att det är mycket möjligt att man får tillgripa åtgärder och att man i så fall, om regeringen bedömer att det behövs, skall tillsätta en utredning. Att den utredningen också måste arbeta med lagstiftningsperspektivet är väl alldeles uppenbart. Här finns alltså en skillnad. Jag är glad över att herr Geijer har möjligheter att verka för den ståndpunkt han har intagit tidigare. Han säger att inrikesministern håller på att sondera inställningen till dessa frågor. Min förhoppning är alltså att det skall visa sig att även andra organisationer, som har att organisera de fackligt anställda här i landet, anser att detta är ett problem som inte på tillfredsställande sätt har lösts på frivillig väg på arbetsmarknaden utan att åtgärder behövs och att en utredning därför vore på sin plats.

Jag håller helt med statsrådet Geijer och utskottets ärade ordförande om att det allra bästa är om man kan lösa sådana frågor på arbetsmarknaden utan ingripande. Men här har under ett antal år redovisats så många otillfredsställande förhållanden, och det har varit så många människor som på ett felaktigt, ja upprörande sätt har sagts upp från sina anställningar, att det även är en skyldighet för statsmakterna att se till om man på något sätt kan med-

Om skydd för arbetstagare mot obefogad uppsägning m. m.

verka till en lösning av detta problem.

Jag ber alltså, herr talman, att få sluta med att önska statsrådet Geijer lycka till på den här punkten.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! Jag är på det klara med de problem som sammanhänger med en lagstiftning på detta område. Men vad vi har talat om är en utredning.

Vad sedan gäller frågan om att ge de äldre och handikappade en tryggare ställning på arbetsmarknaden genom ett lagfäst skydd anser vi att det fortfarande finns så stora brister att det inte kan betraktas som någon extrem pessimism om man inte tror på den väg som utskottsmajoriteten talat för i dag. Över huvud taget är hela frågan om den äldre och handikappade arbetskraften en fråga där ökade samhällsinsatser är nödvändiga. Av väsentlig betydelse är också att genom verkliga åtgärder skaffa fler arbetstillfällen för de äldre och handikappade. Låt mig bara i korthet i detta sammanhang erinra om den höga arbetslöshet som råder bland de äldre byggnadsarbetarna, en arbetslöshet som inte enbart är betingad av en minskad efterfrågan på arbetskraft på grund av den pågående strukturomvandlingen inom byggnadsindustrin utan snarare är en följd av total brist på alternativ till sysselsättnings- eller rehabiliteringsverksamhet anpassad till dessa äldre arbetares förmåga eller handikapp.

Byggnadsindustrin har en mycket hög medelålder bland sina anställda, och bland de äldre byggnadsarbetarna finns en mycket stor grupp som arbetat under större delen av 1930- och 1940-talen med deras ofta onormalt fysiskt pressande arbetsmetoder och arbetsmiljöer. Dessa omständigheter ger en förklaring till de här gruppernas stora arbetslöshet, vilken är i högsta grad otillfredsställande. För dessa grupper saknas i dag praktiskt taget sådana arbetsobjekt som gör det möjligt att på ett menings-

fullt sätt tillvarata deras begränsade arbetsförmåga, orsakad av ett många gånger omänskligt slit under tidigare år. Därför har vi velat aktualisera frågan att skaffa denna arbetskraft en bättre ställning på arbetsmarknaden genom ökade samhällseliga åtgärder.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Några få ord med anledning av herr Werners senaste anförande. Vi är väl medvetna om de svårigheter som finns inom byggnadsindustrin beträffande den äldre arbetskraften, men jag kan inte se att frågan på något sätt skulle lösas genom en lagstiftning om uppsägningsskydd eftersom ju byggnadsarbetarna i mycket stor utsträckning går från det ena arbetet till det andra — det ligger i arbetets natur. Svårigheten för dem att få återanställning har man en gång i tiden försökt klara genom skyldighet för byggnadsstämman att rekrytera en viss del av arbetskraften bland de äldre. Men såvitt jag har kunnat förstå har byggnadsarbetarna själva inte något intresse av att återinföra en sådan ordning.

Problemet finns, men det löser man inte genom ett uppsägningsskydd. Byggnadsarbetarna blir helt enkelt arbetslösa när bygget är färdigt, och sedan har de äldre svårt att få något nytt arbete. Ofta ligger en del av ansvaret här för hos arbetarparten själv och det system man använder på byggena med dessa lag som vill ha unga och friska krafter som orkar med arbetet i god fart, så att förtjänsterna kan bli någorlunda hyggliga.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkten A samt där efter särskilt avseende punkterna B och C.

Ang. erkännande av privat jorddelning som fastighetsbildning

Därefter gjordes enligt de rörande punkten A framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 80 och II: 68; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande punkterna B och C förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Blom* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 67 punkterna B och C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Blom* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha-va utfallit såtunda:

Ja — 100;

Nej — 29.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. erkännande av privat jorddelning som fastighetsbildning

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om erkännande av privat jorddelning som fastighetsbildning (legaliseringslag), m. m. jämte motioner i ämnet.

Genom en den 17 maj 1968 dagtecknad proposition, nr 127, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om erkännande av privat jorddelning som fastighetsbildning (legaliseringslag) och

2) lag med vissa bestämmelser om förvärv av område av fastighet.

I propositionen hade föreslagits lagstiftningsåtgärder som syftade till bättre överensstämmelse mellan den officiella fastighetsindelningen och den äganderättsliga indelningen av fast egendom.

Redan vidtagna uppdelningar av registerfastigheter genom civilrättsligt giltiga förfoganden av skilda slag — s. k. privat jorddelning — hade föreslagits kunna erkännas som fastighetsbildning (legalisering). Förslaget innebar i denna del i princip, att sänjedelningar, privata ägostyckningar samt arealförvärv och andra liknande överlåtelse, som kommit till stånd före den 1 juli 1962, skulle kunna legaliseras. Fråga om legalisering skulle behandlas vid lantmäteriförrättning. Bestämmelserna hade givits en utformning som syftade till ett enkelt och smidigt förfarande. För legalisering skulle varken krävas fullständig enighet mellan delägarna eller någon jord- eller planpolitisk prövning.

Ang. erkännande av privat jorddelning som fastighetsbildning

Vid förrättningen skulle i huvudsak endast konstateras, att giltig privat jorddelning av det slag som avsåges med lagstiftningen föreläge. Utstakning och utmärkning av sänjegränser skulle icke förekomma.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 976, av herr Nilsson, Nils, och II: 1239, av herr Turesson, ävensom

B. de likalydande motionerna I: 977, av herr Skärman och herr Eriksson, Karl-Erik, samt II: 1238, av herr Berndtsson m. fl.

I motionerna I: 977 och II: 1238 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att för sin del antaga legaliseringslagen enligt propositionen nr 127 med den ändrade lydelse, som angivits i motionerna, samt att riksdagen vid antagandet av legaliseringslagen skulle uttala, att frånvaron av föreskrifter därom icke borde hindra förrättningsmannen att i nödig omfattning i samband med legaliseringsförrättningen

- 1) verkställa gränsbestämning och
- 2) till behandling upptaga frågor om bildande av servitut.

De i sistnämnda motioner föreslagna ändringarna i förslaget till legaliseringslag avsågo bland annat,

att i lagen skulle intagas bestämmelse om att ansökan om legalisering skulle ingivas senast den 31 december 1978,

att sammanträde på platsen skulle kunna underlåtas i de fall sammanträde enligt propositionsförslaget icke alls behövde hållas samt

att sänjegränserna skulle utstakas och utmärkas om förrättningsmannen så funne nödigt.

Utskottet hade i det nu ifrågasvarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 976 och II: 1239;

B. att riksdagen med avslag på motionerna I: 977 och II: 1238, såvitt däri yrkats ändrad lagtext, måtte antaga de vid förevarande proposition, nr 127, förgade lagförslagen; samt

C. att motionerna I: 977 och II: 1238, i den mån de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Tredje lagutskottets förevarande utlåtande avhandlar Kungl. Maj:ts proposition nr 127 med förslag till lag om erkännande av privat jorddelning som fastighetsbildning (legaliseringslag) m. m.

Som var och en som sökt sätta sig in i förslaget vet är det en både diger och invecklad materia som man däri har att behandla. Det är därför svårt och meningslöst att i några minuters anförande söka tränga djupare in i problemställningarna och påverka det ställningstagande som utskottet gjort i anledning av motionsparet I: 977 och II: 1238, där jag står som huvudmotionär i denna kammare. Jag skall därför åtminstone i denna omgång begränsa mig till ett par principiella frågor som rör lagstiftning i allmänhet och fastighetslagstiftning i synnerhet.

Först vill jag emellertid tacka för den välvilliga skrivning som utskottet trots sitt avböjande att ändra lagförslaget dock bevärdigat motionsparet. Jag är övertygad om att denna skrivning skall underlätta för Kungl. Maj:t, eller lantmäteristyrelsen om den får detta uppdrag, att utfärda mer praktiska tillämpningsföreskrifter än lagtexten och motiveringen i propositionen annars kunnat ge anledning till.

Orsaken till att jag ställt mig bakom motionsparet är att jag under snart 40 år haft anledning att syssla med de problem propositionen avser att lösa och praktiskt känner dem och att jag måhända får syssla med dem även i fortsättningen. Detta kan ses som en

Ang. erkännande av privat jorddelning som fastighetsbildning

belastning, men då jag därtill i den offentliga debatten i slutet av 1940-talet och början av 1950-talet propagerade för en lösning som närmast motsvarade 1953 års legaliseringslag har jag känt det som en samvetssak att, när denna lag nu utvidgas till att omfatta även arealköp, få lagstiftningen så god som möjligt. Jag anser att det förslag vi har att behandla skjuter svårigheterna framför sig. Det hela blir därigenom på lång sikt arbetsammare och dyrare både för de enskilda och för statsverket.

Förvisso kommer ingen större olycka att hända. Det är ett utomordentligt förtroende statsmakterna med denna lag visar lantmätare och andra förrättningsmän. Jag är övertygad om att de kommer att motsvara förväntningarna, men det blir tvivelsutan inte lagens förtjänst utan lagen till trots.

Så kommer de principiella problemen. Vi har under en lång följd av år — kanske främst på 1930- och 1940-talen — begåvats med en i detalj gående, perfektionistisk lagstiftning, som genom sitt detaljrotande många gånger varit inaktuell redan innan trycksvår-tan hunnit torka i författningssamlingarna. När det gäller fastighetsbildningslagstiftning har jag haft glädjen att höra till kritikerna, som arbetat för en enklare lagstiftning, men vi har ofta mötts av en fnysning om motiveringslagstiftning. På senare år har en markerad omsvängning skett. 1952 års sammanföringslag och 1953 års legaliseringslag hör till den nya skolan, och de har trots sin kärva korthet fungerat mycket bra.

Nu har man med förevarande lagförslag gått till en motsatt ytterlighet och skurit ned inte bara lagtexten utan även, och framför allt, dess innehåll, så att lagen inte motsvarar de krav en på fältet arbetande tjänsteman vet att han kommer att ställas inför. Jag frågar: Vart tog den gyllene medelvägen vägen?

En annan principfråga: det tycks finnas en djupt rotad motvilja hos utskot-

ten mot att ändra på lagtexter. Till en viss grad kan jag förstå den inställningen. En lag skall naturligtvis vara logiskt uppbyggd och sammanhängande som en symfoni. Ändrar man då på en paragraf, kan man befara att den sedan inte passar ihop med andra delar av lagtexten utan att det blir en dissonans. Ändringen kanske även påverkar andra lagar, något som man vid en kort utskottsbehandling lätt kan förbise. Det är därför lugnast att inte skriva något som man inte kan noga penetrera. I föreliggande fall kan man väl ändå inte befara något sådant. Så kortlugget och löst komponerat som föreliggande lagförslag är kan väl de föreslagna ändringarna i varje fall inte försämra lagen; tvärtom skulle de knyta an till 1953 års legaliseringslag, som är prövad och befunnen relativt god. Jag vill därför stödja mig på vad Härads-hövdingeföreningen uttalat enligt referatet på s. 33 i propositionen nr 127, vilket jag skall be att få läsa upp: »Härads-hövdingeföreningen anser, att övervägande skäl talar för ett bibehållande av en ordning liknande den som gäller enligt 1953 års legaliseringslag. På sätt uttalades i förarbetena till den lagen bör utredningar och gränsätgärder beträffande sänjelotterna ej göras vidlyftigare än som i varje särskilt fall kan anses nödvändigt. Om det sålunda vid legaliseringen står klart att viss gräns med hänsyn till att fastigheten skall ingå i annan förrättning blir utan betydelse bör givetvis i allmänhet utstakning och utmärkande ej ske. Måhända bör i lagen anges att utstakning och utmärkande av gräns skall kunna underlåtas där särskilda skäl så påkallar.»

Härads-hövdingarna torde även få mycket att syssla med i anledning av detta lagförslag, men de har också de praktiska erfarenheterna på det juridiska planet. Vi motionärer är i den frågan helt överens med praktikens män.

Herr talman! Med hänsyn till vad jag inledningsvis framförde skall jag

Ang. erkännande av privat jorddelning som fastighetsbildning

avstå från att lämna detaljmotiv. Men jag vore inte ärlig mot mig själv om jag inte yrkade bifall till lagförslaget med de ändringar i lagtexten som föreslagits i motionerna I: 977 och II: 1238, vilket jag därför härmed ber att få göra.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Jag kan hålla med herr Skärman om att det här är en svår materia. Skulle man ge sig in i detaljresonemang är jag rädd för att man inte kommer ur dem.

Herr Skärman anser att tredje lagutskottet har skrivit ett hyggligt utlåtande, vilket jag kan hålla med om. Men utskottets utlåtande bygger på vad en skicklig utredare har lagt fram. Herr Skärman har lång erfarenhet som praktiskt verkande man i detta sammanhang, det är jag medveten om. Jag vågar ändå påstå att den som står bakom utredningen, hovrättsrådet Gyllenswärd, har sådana erfarenheter att vi vet att det är en god materia som han har lämnat ifrån sig i utredningen. Departementschefen har sedan i stort sett godtagit denna, och utskottet har helt varit överens om att inte ändra på departementschefens lagförslag.

Herr Skärman antydde att det finns en viss benägenhet hos utskott att inte ändra på lagtext. Jag tror, herr Skärman, att det med all rätt är så, ty börjar man pilla på en och annan paragraf uppstår risken — vilket herr Skärman själv påpekade — att man får en lagstiftning som inte är sammanhängande. Vi vågar inte ta den risken utan föredrar att anta det förslag som här föreligger.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Herr Göran Karlsson har liksom jag inte gått in i någon detaljdiskussion om detta ganska svåra

lagförslag. Det lönar sig kanske inte heller under en sådan här kort debatt. Jag vill dock framhålla att utredningsmannens förslag inom ett stort antal områden icke har godtagits, utan man har ytterligare velat utarma denna lagstiftning. Den har blivit ganska lik äganderättsutredningslagen, som huvudsakligen vunnit tillämpning i Dalarna med dess komplicerade fastighets- och äganderättsförhållanden. Men den lagen skall dock fortfara att gälla och fordrar icke någon dubbling.

Det gäller här problem som icke bara avser förhållanden i Dalarna utan i mycket högre grad förhållanden i övriga delar av Sverige, där äganderättsutredningslagen inte kommit tillämpas i någon större utsträckning. Dessa problem känner jag väl till. Jag har dessutom haft kontakt med snart sagt samtliga lantmätare i Bohuslän, där det också finns mycket svåra fastighetsförhållanden att reda ut. Dessa lantmätare delar de synpunkter som vi motionärer lagt fram.

Jag är fullt på det klara med att det är otänkbart att genom beslut här i kammaren få en ändring till stånd, men eftersom jag har arbetat med dessa frågor under flera årtionden kan jag när det gäller att ta ställning till detta lagförslag inte underlåta att yrka på vad jag anser vara riktigt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i punkten A.

Därefter gjordes enligt de avseende punkten B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motioner-

na I: 977 och II: 1238 i motsvarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i punkten C.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av motioner angående kronans fiskerätt i Torne älv;

nr 42, i anledning av motioner om utredning angående fiskerinäringens framtid; och

nr 43, i anledning av motioner om utredning angående en konserveringsindustri för fisk på ostkusten.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. studiehjälpen till utländsk studerande

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 51, i anledning av motioner angående studiehjälpen till utländsk studerande.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 415, av herr Wallmark, och II: 629, av herr Nordstrandh, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en skyndsam allsidig utredning angående bistånd till utländska studerande med beaktande av vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 415 och II: 629 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr WALLMARK (h):

I början på året motionerade herr Nordstrandh i andra kammaren och jag i första om en utredning beträffande studiestödet till utländska studerande.

Utskottet har nu avstyrkt motionerna,

Ang. studiehjälpen till utländsk studerande

vilket i och för sig kanske inte föranleder någon ledsnad från motionärernas sida, eftersom Kungl. Maj:t under den tid som förflutit — jag höll på att säga som vanligt — handlat med ledning av motionerna. Dessa har varit föremål för remissbehandling och i stort sett blivit tillstyrkta av alla instanser.

Kungl. Maj:t har nu tillsatt en utredning om översyn av det studiesociala stödet till utländska studerande, och SIDA har tillsatt en egen utredning för att granska frågan huruvida det inte vore lämpligare och billigare att den stipendiering vi vill ge studerande från u-länderna i stället ges i u-länderna. Man bör, anses det, kunna stödja de studerande på ett bättre sätt den vägen.

Det är emellertid också en annan fråga som vi tagit upp i motionerna och som det kanske kan råda osäkerhet om huruvida utredningen verkligen kommer att beakta. Jag ser det som ett närmast avvita förhållande att vi tar hit studerande från u-länderna; de kan få studiehjälp och studiemedel enligt de svenska reglerna men endast under förutsättning att de stannar kvar här i landet. Det kan inte vara att stödja u-länderna i deras utveckling att på detta sätt ta intelligentian från u-länderna för att bli arbetskraft här i landet. De reglerna måste naturligtvis bli helt annorlunda för studerande från u-länderna.

En annan synpunkt är minst lika väsentlig och hör också hemma inom u-landsramen: Är det rimligt att ta hit studerande från u-länderna för att de i detta land skall skaffa sig en utbildning på elementär akademisk nivå eller primärexamensnivå, då det sannolikt skulle ge betydligt större effekt om utbildningsanstalterna i u-landet fick motsvarande stöd? Det finns då också skäl att anta att de studerande efter sin examen stannar kvar i sitt eget land och där gör en aktiv insats.

Vad jag i detta sammanhang skulle vilja få klarhet i — jag har alltså inget yrkande utöver utskottets — är om man kan anta att detta vidare perspektiv

Ang. studiehjälpen till utländsk studerande

kommer att läggas på frågan av den sittande utredningen. Jag vore tacksam om någon talesman för utredningen eller någon annan av kammarens ledamöter ville svara på den frågan.

Herr HEDLUND (s):

Herr talman! Det är mycket riktigt, som herr Wallmark påpekade, två saker som behandlas i detta utskottsutlåtande.

Den första, som utgör den stora delen av motionerna, är en fråga om tillämpning och tolkning av gällande bestämmelser. Därvidlag har det rätt viss oklarhet. De olika stipendienämnderna har behandlat ansökningarna på olika sätt. Detta har uppmärksammats av studiemedelsnämnden, och man har begärt att få en sådan utredning som motionärerna också yrkat på. I det avseendet är väl motionärerna, såvitt jag förstår av herr Wallmarks anförande, nöjda med utskottets behandling av ärendet.

Den andra saken, som herr Wallmark tog upp som punkt nr 2 i sitt anförande och som också berörs i motionerna, gäller ett vidare perspektiv. På den frågan kan man kanske också lägga vissa invandringspolitiska synpunkter och inte bara rent tekniska studiemedelsbestämmelser. Den utredning som nu tillsatts har visserligen i direktiven inte fått sig förelagd att ta ställning till den frågan, men eftersom detta till slut blir en fråga om kvantiteten studiemedel blir det väl mycket svårt för utredningen att gå förbi den här problemställningen. Det är dock inte riktigt, som herr Wallmark säger, att man lockar hit studerande för att ge dem utbildning. Den allra största delen av dem kommer på eget initiativ. Det pågår ingen aktivitet från samhällets sida för att locka hit studerande.

Även om det kan råda viss tveksamhet om huruvida utredningen kommer att ta upp denna fråga finns det alltså anledning anta att man får svårt att gå

förbi den och att frågan också kommer att bli föremål för övervägande inom kommittén.

Jag nöjer mig, herr talman, med att under hänvisning till vad som anförts i utskottsutlåtandet hemställa om bifall till utskottets yrkande.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Med det tillägg, som herr Hedlund här har gjort och som jag förmodar kommer att uppmärksammas av den utredning det här gäller, kan jag förklara mig nöjd. Jag har också tolkat det hela på det sättet att det inte finns någon möjlighet för utredningen att syssla med enbart den tekniska frågan hur det studiesociala stödet skall ordnas för de utländska studerandena här i landet. Frågan är i stället: Hur skall vi över huvud taget ordna det studiesociala stödet framför allt för de utländska studerandena från u-länderna för att stödet skall få den totalt avsedda effekten? Jag kan lugnt säga att motionärerna är helt tillfredsställda med det sätt varpå denna fråga i fortsättningen kommer att bli behandlad. Det är emellertid angeläget att utredningen sker ganska snart.

Även om herr Hedlund säger att de flesta utländska studerandena kommer hit på eget initiativ, vill jag framhålla att det förekommer att myndigheter i andra länder uppmanar ungdomar att resa till Sverige för att studera, eftersom de här i landet får allt stöd och till och med får betalt under studietiden — det är inte bara u-länder utan även i-länder som förfar på detta sätt. Frågan har alltså många infallsvinklar.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Eftersom jag delvis är inblandad i själva problematiken, har jag begärt ordet.

Jag kan instämma i både vad herr Wallmark och herr Hedlund anført om utredningens inriktning. Även jag an-

Ang. studiehjälpen till utländsk studerande

ser att man bör ta upp det problem, som herr Wallmark nämnde, i den utredning som bedrivs under ledning av kanslirådet Wentz om de utländska studerandenas situation. Frågan om de utländska ungdomar som kommer hit och studerar vid våra eftergymnasiala utbildningsanstalter har väckt stort intresse och föranlett stort engagemang — för att använda ett modernt och populärt uttryckssätt. Med anledning härav vill jag gärna säga att herr Wallmark kan vara övertygad om att den utredning om rätten till studiestöd för utländska studerande, som vice ordföranden i centrala studiehjälpsnämnden har att utföra, kommer att bedrivas med skyndsamhet. Centrala studiehjälpsnämnden upplever nämligen hela denna problematik som utomordentligt besvärlig. När ungdomar vill immigrera till Sverige och här skaffa sig en utbildning, är det mycket svårt att bedöma vilka möjligheter de kunskaper som de tidigare inhämtat i hemlandets utbildningsanstalter ger dem att studera vidare i Sverige. Vi upplever här många gånger rent personliga tragedier för de enskilda studerandena. Trots att, som jag anser, åtminstone de centralt utfärdade bestämmelserna är restriktiva, kan den utländske studeranden under vissa förhållanden få studiemedel under två terminer. Efter två terminer studier har den studerande kanske inte kunnat uppnå sådana studieresultat att studietakten kan bedömas som godtagbar. Han får därför avslag på ansökningen om fortsatt studiestöd. Då står här en människa i en främmande miljö utan ekonomiska och många gånger även andra förutsättningar att fortsätta sina studier i Sverige. Det är ett problem som i många fall upplevs som en personlig tragedi för den studerande. Vi måste försöka lösa detta problem genom att på något sätt förbereda de ungdomar som kommer hit på att de måste ha möjlighet att tillgodogöra sig studierna, t. ex. genom att de skaffat sig grundkunskaper i

svenska. Man måste förmedla en både innehållsmässigt och kvantitativt vidare information till de länder varifrån ungdomar söker sig hit; man måste upplysa om att det inte är så lätt som många tror att bedriva studier i Sverige. Vi måste dessutom — jag kan inte finna annat — försöka åstadkomma något slags översättning av innehavd utländsk kompetens till de normer som gäller här i Sverige för tillträde till de högre utbildningsanstalterna.

För att illustrera situationen kan jag ur minnet referera ett enstaka fall. En studerande från ett europeiskt land kom hit och blev inskriven vid en av våra högskolor. Förutsättningen var naturligtvis att han hade kompetens att bedriva studier där, dvs. att han hade erforderliga grundkunskaper. Vid närmare undersökning — ett i sig ganska omfattande arbete — visade det sig att det som man hade bedömt som tillräcklig kompetens för inskrivning vid denna högre utbildningsanstalt i själva verket var jämställt med utbildning i den svenska grundskolans nionde årsklass. Denna person kom alltså att placeras i en fullständigt omöjlig situation, både ekonomiskt och studiemässigt.

Dessa förhållanden måste man rätta till snart, och det tror jag att vi kommer att göra.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 52, i anledning av motion om kollektivt ägande av bostäder i flerfamiljsfastigheter, m. m.;

nr 53, i anledning av särskilda motioner angående ungdomens bostadsfråga samt motioner om inrättande av en ungdomens bostadsrättsorganisation;

nr 54, angående överlämnande till statsutskottet av vissa till allmänna be-

Interpellation ang. förhållandena på det internationella valutaområdet

redningsutskottet remitterade motioner; och

nr 55, i anledning av motioner angående statens järnvägars rabatter för studerande.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Anmälades och bordlades bevillningsutskottets betänkande nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdeskatt jämte motioner.

Interpellation ang. förhållandena på det internationella valutaområdet

Herr JACOBSSON, GÖSTA (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Det senaste året har kännetecknats av en stark oro på de internationella valutamarknaderna. Stora ansträngningar har gjorts för att genom internationellt samarbete återställa stabiliteten i valutasystemet. Det må erinras om devalveringen av det engelska pundet, guldrushen och beslutet i Washington att försvara guldspeculationerna genom ett tvåmarknadssystem för handeln med guld. Av särskilt aktuellt intresse är emellertid Stockholmskonferensen med tiogruppen i slutet av mars, där överenskommelse träffades om särskilda dragningsrätter. För denna överenskommelse lämnade statsrådet Krister Wickman en redogörelse vid en interpellationsdebatt i denna kammare den 18 april 1968. I Kungl. Maj:ts proposition nr 150 har överenskommelsen nyligen förelagts riksdagen i samband varmed begärts att riksdagen skall bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna vissa ändringar och tillägg till bestämmelserna för Internationella valutafonden och att ansluta Sverige till det nya systemet med särskilda dragningsrätter.

Även om systemet med särskilda dragningsrätter ännu icke trätt i kraft och först får direkta verkningar på längre sikt torde man i våras tämligen allmänt ha hyst förhoppningar att systemets tillkomst i förening med de åtgärder som vidtagits, dels på dollarområdet, dels för att sanera den brittiska ekonomin och stabilisera pundet, skulle vara ägnat få stor psykologisk betydelse och återställa lugnet på valutafronten.

De senaste veckornas händelseutveckling på det internationella valutaområdet har emellertid grusat dessa förhoppningar och ådagalagt att Stockholmsöverenskommelsen har ett begränsat värde i dagens situation. Stabiliteten har i varje fall hittills icke kunnat återställas. Händelsernas yttre dramatik kring D-marken och i ännu högre grad den franska francen och den fortsatta pressen på pundet har burit vittne härom. Speciella mått och steg har måst vidtagas internt såväl i Frankrike och Storbritannien som i Västtyskland. Omfattande internationella stödkrediter har måst sättas in för stödjande av francen. Genom de åtgärder som i Storbritannien genomförts för att stoppa upp importen av viktiga förnödenheter kommer krisfenomenen på valutaområdet att få vittgående återverkningar på den svenska exporten och därmed även på den svenska samhälls-ekonomin.

Vad de monetära åtgärderna på det internationella planet beträffar är det mycket som tyder på att dessa åtgärder varit otillräckliga och att förtroendekrisen på området inte så lätt låter sig bringa ur världen. Den bristande internationella likviditeten har hittills skjutits i förgrunden som orsaksfaktor, men problemet torde i allt större grad gälla att återställa förtroendet för de nationella valutorna.

Mera djupgående reformer på det internationella valutaområdet efterlyses på olika håll i världen. Röster har höjts

Interpellation ang. åtgärder för bekämpande av narkotikabrotten

för flexibilitet i valutasystemet även som för ändrade relationer mellan valutorna och guld; motstånd har å andra sidan rests häremot.

Det kan också tänkas att en viss internationell kontroll av strömmarna av »hot money» för att hindra rena spekulationsföreteelser temporärt kan bli nödvändig.

Ett ökat internationellt samarbete torde i allt fall bli erforderligt över ett vidsträckt ekonomiskt fält.

Inför riksdagens kommande behandling av proposition nr 150 om särskilda dragningsrätter m. m. framstår ett klarläggande av regeringens syn på de aktuella och framtida valutaförhållandena som önskvärd. Ett auktoritativt uttalande i ämnet skulle också vara av intresse för det svenska näringslivets bedömningar.

Jag ber att till statsrådet Krister Wickman få rikta frågan, huruvida denne är beredd att lämna kammaren en redogörelse för bedömningen av de aktuella och framtida förhållandena på det internationella valutaområdet.

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Interpellation ang. åtgärder för bekämpande av narkotikabrotten

Ordet lämnades härefter till herr LUNDSTRÖM (fp), som yttrade:

Herr talman! Trots olika åtgärder, centrala och lokala, trots förstärkt poliskår, trots strängare straffbestämmelser och trots en intensifierad upplysning fortgår av allt att döma i oförändrad eller sannolikt ökad omfattning smuggling och olaga handel med narkotika. Kommersen till skolbarn och andra nyfikna ungdomar fortsätter tydligen som förut, och nya livslånga tragedier grundläggs för var dag som går. Tidningar ger nästan dagligen så många

och gripande reportage i ord och bild från narkomanernas halvvrld, att det torde vara helt överflödigt att här anföra några exempel. Så länge insatta åtgärder visat sig sakna någon mer påtaglig verkan, kan det inte vara rimligt att låta tiden ytterligare löpa i avvaktan på en utveckling till det bättre.

Den 1 april i år skärptes straffen för narkotikaförseelser och narkotikabrott, inklusive insmuggling av narkotikavapor. Visserligen har denna skärpta lagstiftning hittills existerat en kort tid, men såvitt man kunnat förstå av den offentliga redovisningen av läget tyder ingenting på att den minskat smugglingen och handeln med narkotikapreparat. Tydligt förtjänar de s. k. narkotikakungarna och deras närmaste män så stora belopp, att de — efter säker placering av vinsterna — tveklöst tar risken av något års fängelsestraff vid fortsatt verksamhet. De vet ju mycket väl att vid gott uppförande kommer de på fri fot igen efter två tredjedelar av den utdömda fängelse tiden, och då har de sina pengar kvar.

Enligt min mening är ej ens nuvarande straffmaximum tillräckligt när det gäller narkotikagrossisterna och deras toppmän. Det tycks som om endast mycket långvariga frihetsstraff kan ha någon avskräckande verkan på dessa marodörer. Även för åtskilliga av de mindre langarna kan det ifrågasättas om inte straffen är för låga för att göra någon verkan. I många fall är dock smålangarna själva slavar under giftet och gör vad som helst för att skaffa sig erforderlig dos. För dessa torde frihetsstraff över huvud taget ej ha någon betydelse.

Faran av en fortgående olaga narkotikahandling i landet förefaller — trots allt som gjorts — så stor och påträngande, att ytterligare och mycket snabba åtgärder för att hejda utvecklingen torde vara ofrånkomliga. Med hänsyn härtill hemställer jag att till statsrådet och chefen för justitiede-

Interpellation ang. åtgärder för bekämpande av narkotikabrotten

partementet få rikta följande interpellation:

Avser statsrådet att utan dröjsmål vidtaga några ytterligare åtgärder för bekämpande av narkotikabrotten, t. ex. genom en höjning av straffsatsen?

Även denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 13.06.

In fidem

Leif Ekberg

/Solveig Gemert